

Папська Рада
у справах душпастирства емігрантів та неосілих

Інструкція

Erga migrantes caritas Christi
(Любов і милосердя Христові стосовно мігрантів)

Зміст

Передмова

Вступ

Явище міграції в умовах сьогодення

Виклики, породжені свободою пересування і можливістю швидкої зміни місця проживання

Міжнародна міграція

Внутрішня міграція

Частина I

Міграційний процес,
знакова характеристична особливість нашого часу та пастирська турбота Церкви

Феномен міграції з перспективи бачення віри

Міграція та історія спасіння

„Подорожуючий” Христос і Марія – жива ікона жінки-мігранта

Церква П'ятидесятниці

Турбота Церкви щодо неосілих та знедолених

Exsul Familia

II Ватиканський собор

Канонічна норматива

Доктринальні директивні положення щодо здійснення душпастирської діяльності

Компетентні органи Апостольської Столиці

Частина II

Мігранти та душпастирство гостинності

„Інкультурація" та розмаїття культур і релігій
Церква II Ватиканського собору
Гостинність та солідарність
Літургія та побожні звичаї
Мігранти-католики
Мігранти-представники Східних Католицьких Церков
Мігранти, приналежні до інших Церков та церковних спільнот
Мігранти, що сповідують інші релігії
Чотири точки особливої уваги
Мігранти-мусульмани
Міжконфесійний діалог

Частина III

Робітники на ниві душпастирства сопричастя і спільності

В Церквах першої та другої Батьківщин
Національний координатор для душпастирів і місіонерів
Душпастир і місіонер для мігрантів
Дієцезальне/єпархіальне священство як душпастирі та місіонери
Священики-ченці та брати і сестри – члени спільнот богопосвяченого життя –
в їх присвяченні роботі з мігрантами
Миряни, мирянські товариства та церковні рухи в підтримку мігрантів

Частина IV

Структури місійного душпастирства

Єдність у розмаїтості: загальна проблематика
Душпастирські структури
Загальне і всеохоплююче душпастирство та окремі ділянки праці
Душпастирські осередки

Висновок

Всеохоплюючий характер післанництва

Розсіяне зерно Слова
Ревнителі сопричастя
Душпастирство діалогу і післанництва

Церква і християни, знак надії

Канонічно-пасторальні аспекти упорядкування душпастирської діяльності серед мігрантів

Вступні положення

Розділ I: Миряни

Розділ II: Душпастирі і місіонери

Розділ III: Ченці і черниці

Розділ IV: Церковна влада

Розділ V: Єпископські Конференції та відповідні їм єрархічні структури Східних Католицьких Церков

Розділ VI: Папська Рада у справах душпастирства емігрантів та неосілих

Абревіатури та скорочення

Передмова

Міграційні процеси сучасності являють собою чи не найчисленніше і найдинамічніше явище переміщення осіб, яке тільки знала історія. На протязі кількох останніх десятиліть ця дійсність, яка охоплює щодення близько двохсот мільйонів осіб, перетворилася в уже устійнену питому й характеристичну особливість і визначальну рису сьогочасної загальнолюдської спільноти і становить щораз то більш відчутну комплексну проблему, з соціальної, культурної, політичної, релігійної, економічної та пасторальної точок зору.

Інструкція *Erga migrantes caritas Christi* має на меті усучаснити душпастирську працю в середовищі мігрантів, звертаючи особливу увагу, власне, на специфіку нових потоків міграції та їхні характеристичні особливості, з огляду на те, що з часу написання папою Павлом VI *Motu proprio Pastoralis migratorum cura* та виданням відповідної Інструкції Священної Конгрегації в справах Єпископів *De pastoralis migratorum cura („Nemo est”)* минуло вже тридцять п'ять років.

Ціллю даного Документа є стати гідною відповіддю Церкви на нові пасторальні потреби мігрантів, щоби могли допровадити їх, у свою чергу, до перетворення їхнього досвіду неосілого життя в можливість не тільки особистого духовного зросту і розвитку, але також і до його використання з метою проведення нової євангелізації та здійснення місійної діяльності. Цей Документ ставить собі завданням також і неухильне застосування канонічної нормативи ККП та ККСЦ, щоби могли у більш відповідний спосіб відповісти на особливі потреби мігрантів, які походять зі середовища Східних Католицьких Церков і кількість яких, станом на сьогодні, постійно зростає.

Окрім цього, композиційна строкатість явища міграції у сьогоденні ставить нас перед необхідністю єкуменічного бачення цього процесу, з огляду на участь у ньому великої кількості мігрантів-християн, котрі не перебувають у повному сопричасті з Католицькою Церквою, а також і проведення своєрідного міжконфесійного діалогу, через прогресивно зростаючу кількість мігрантів-представників інших релігійних віросповідань, зокрема мусульман, на традиційно католицьких теренах і навпаки. Врешті-решт, відчуваємо нагальну потребу і необхідність розвивати таку душпастирську діяльність, котра, з одного боку, була би цілковито вірною традиції нашої віри, а разом з тим і відкритою для нових перспектив також і в усьому тому, що оглядає наші ж таки душпастирські структури, які мали би бути задіяними для того, щоби гарантувати єдність дії окремих душпастирів та місцевої Єпархії гостинних країн, адже саме остання і є тією вирішальною інстанцією, до компетенції і завдань котрої належить здійснення душпастирської опіки над мігрантами.

Після короткого розгляду деяких причин сучасних міграційних процесів (феномен глобалізації, зміна демографічної ситуації, зокрема, в

індустріалізованих країнах, загострення економічної нерівності між країнами Півночі і Півдня, збільшення кількості військових конфліктів та громадянських війн), в даному Документі наголошується на тих відчутних труднощах, що їх, через участь у цих процесах, досвідчують окремі індивідууми, а зокрема жінки, діти та родини. Цей аспект міграційних процесів робить актуальним і розгляд етичної проблеми потреби пошуку та встановлення нового міжнародного економічного порядку, яким би було гарантоване право більш співвідносного розподілу природних благ, окресленого з перспективи бачення світової спільноти як справжньої родини братніх народів та із застосуванням регулятивних норм міжнародного права. В Документі проглядаються також і чіткі контури біблійно-богословського підходу, оскільки міграційні процеси розглядаються в контексті звершення історії спасіння людського роду як промовисті знаки сьогодення та вияв Божої Присутності в людській історії та в людській спільноті, заради досягнення цілковитого та довершеного сопричастя.

Порівняльний історичний екскурс появляє нашій увазі пастирську турботу Церкви та її опіку над мігрантами та вигнанцями, сформульовану і виражену в документах Церкви, а саме: від *Exsul Familia* до II Ватиканського собору, до Інструкції *De Pastoralis migratorum cura* та наступної канонічної нормативи. Таке читання дарує нам можливість нових боголовських та пастирських переоцінок вартості їхніх надбань. Вони стосуються центрального місця людської особи та захисту прав мігранта, загальноцерковного та місійного виміру міграційних процесів як окремої дійсності, доцінення важливості співпраці мирян, чернечих інституцій та спільнот апостольського життя у здійсненні душпастирської діяльності, культурного насліддя в контексті проведення євангелізації, дбання про розвиток і справедливу оцінку спадщини національних меншин, в тому числі і в лоні місцевої Церкви, важливості проведення внутрі- та міжцерковного діалогу і, наприкінці, того окремого внеску, що його мігранти можуть здійснити у справу досягнення загального миру на планеті.

Інші точки, такі як: необхідність „інкультурації”, бачення Церкви як спільноти сопричастя, місійність та Божий Люд, завжди актуальне питання важливості окремої душпастирської діяльності в середовищі мігрантів, діалогічно-місійне зобов'язання всіх членів містичного Христового Тіла та співвідносний із цим обов'язок витворення певної культури гостинності та солідарності по відношенню до мігрантів, – впроваджують нас у детальніший розгляд тих специфічних пастирських тем, котрі вимагають від нас конкретної відповіді в контексті дійсності міграційних процесів, які характеризуються присутністю на тій чи іншій території значної кількості мігрантів-католиків як латинського, так і східних обрядів, а також і представників інших Церков та церковних спільнот, інших релігій загалом, а зокрема представників мусульманського релігійного світогляду.

Опісля, більше конкретизується та викристалізовується пастирська та

канонічна конфігурація особи душпастиря, а зокрема – душпастиря і місіонера для мігрантів та їхніх національних координаторів, дієцезального/єпархіального священства, чернецтва, мирян та мирянських товариств і церковних рухів, апостольське посвячення яких розглядається і бачиться в контексті здійснення душпастирського служіння в повному сопричасті, спільно і разом.

Інтеграція душпастирських структур (тих, які вже є в наявності, та тих, створення яких тільки пропонується) та задіяння мігрантів у сфері здійснення звичайного церковного служіння – з цілковитою повагою до справедливого розмаїття їхнього духовного і культурного насліддя, з огляду також і на необхідність розбудови справді Вселенської Церкви, – є іншим важливим аспектом пасторальної діяльності, що його накреслює та поручає цей Документ кожній окремішній Помісній Церкві. Така інтеграція є сутнісною умовою для того, щоби душпастирська праця в середовищі та для блага мігрантів і разом із ними, могла стати промовистим вираженням вселенськості Церкви та її післанництва *ad gentes*, що є справді братнім і мирним співіснуванням, спільним домом, школою прийнятого та співучасного сопричастя, очікуваного і дарованого примирення, взаємної братерської гостинності та солідарності, а також і справжнього свідчення торжества загальнолюдських і християнських ідеалів.

Інструкція завершується усучасненими та деталізованими „Юридично-пасторальними аспектами упорядкування душпастирської діяльності серед мігрантів”, в котрих з використанням відповідної термінології уточнюються задачі, завдання та роль окремих душпастирів та різних органів Церкви, яким поручена справа здійснення душпастирської опіки над мігрантами.

Степан Фумій кард. Гамао
Голова

Августин Маркетто
тит. Єпископ Астігійський
Секретар

Вступ

Явище міграції в умовах сьогодення

Виклики, породжені свободою пересування і можливістю швидкої зміни місця проживання

1. Ми черпаємо натхнення з любові Христової до неосілих і тих, які знаходяться в пошуках кращої долі (пор. 2 Кор. 5, 14), щоби знову стрінутися віч-на-віч з проблемами, котрі віднедавна стали актуальними та оглядають тепер життя цілого світу. Бо ж дійсно, чи не у всіх країнах, у той чи інший спосіб, мається до справи із бурхливим та динамічним у своєму розвитку феноменом міграції у сферах соціального, економічного, політичного та релігійного життя сучасного нам суспільства – явищем, котре з дня на день набирає обрисів і характеристик стабільності та чіткої внутрішньої впорядкованості. Спричинений, у більшості випадків, свободою вибору людської особи та часто умотивований, окрім економічних причин, також і різноманітними цілями культурного, технічного і наукового характеру, цей феномен є визначним та промовистим знаком соціальної, економічної та демографічної нерівності, що існують в тих чи інших регіонах або ж і у цілому світі, підштовхуючи багатьох до прийняття рішення щодо зміни їхнього місця проживання.

Це явище сягає своїм корінням також і глибин крайнього націоналізму, а в деяких країнах – справжньої ненависті та систематичного майже фізичного і насильницького усунення з контексту активного суспільного життя тих чи інших національних меншин або ж вірних, приналежних до нечисленних за кількістю їхніх членів релігійних конфесій, виникнення громадянських, політичних, етнічних і навіть релігійних конфліктів, внаслідок яких кривавить чи не кожний куточок нашої планети. Саме через це набирає масовості хвиля нових міграцій біженців і вигнанців, котрі перемішуються з потоками численних мігрантів, змінюючи стан цілого суспільства, внутрі якого цілі етноси, народи, мови та культури зустрічаються між собою, нерідко із ризиком протиставлення та удару.

2. Проте слід визнати, що феномен міграції має також і певний позитивний вплив на суспільство: він сприяє кращому взаємопізнанню, будучи додатковою нагодою до діалогу та сопричастя, а то й до взаємопроникнення на різних рівнях життя, як про це підкреслено зазначається папою Іваном Павлом II у його *Посланні з нагоди проведення Світового дня миру* в 2001 році: „Не одна цивілізація отримала свій подальший розвиток та позістала збагаченою завдяки процесам масової міграції. В інших випадках, різність культур автохтонного населення та переселенців так і не переплелися між собою, однак проявили здатність співіснувати між собою у взаємній міжособистісній повазі та сприйнятті і толеруванні різності традицій та звичаїв” [1].

3. Сучасні міграційні процеси є для нас певним викликом, причому викликом не з легких, оскільки йдеться про дійсність, тісно пов'язану зі сферами політики, суспільного життя, екології, культури та безпеки. Йдеться про справжній виклик, кинутий цілому християнству, що його кожен із нас повинен прийняти, задіюючи всю свою добру волю та використовуючи всі свої окремішні таланти й обдарування.

Не можемо тут не згадати великодушної відповіді багатьох чоловіків та жінок і товариств та організацій, котрі, перед лицем страждання багатьох людей, що були пов'язані із феноменом міграції, борються за права переселенців – як добровільних, так і тих, хто був вимушений змінити місце свого проживання, – та зі їхній захист і порятунок. Це їхнє зобов'язання є, найперше, результатом співстраждання Христа, Доброго Самарянина, співстраждання, що його Дух Ісуса зроджує в серцях людей доброї волі у кожному куточку нашої планети, а головно в Церкві, котра „заново, знову і знову переживає тайну свого Божественного Засновника, тайну життя і тайну смерті” [2]. Завдання проповіді Божого Слова, що його поручив Церкві Господь, від самого свого початку є тісно пов'язана із явищем постійного переміщення християн.

Так ми і прийшли до усвідомлення необхідності написання цієї Інструкції, котра має своєю першочерговою метою задовільнення нових духовних та пасторальних потреб мігрантів і прогресивне перетворення досвіду мігрантів у справжній дієвий засіб діалогу та поширення євангельської благовісті. Окрім цього, даний документ містить у собі відповідь на деякі поважні вимоги сучасності. Вони стосуються, зокрема, необхідності належної співвідносності із новою канонічною нормативою, викладеною у двох чинних Кодексах канонічного права, латинського та східного, відповідаючи також на окремі потреби постійно і динамічно зростаючої кількості мігрантів, які походять зі середовища Східних Католицьких Церков. Існує також і потреба певного екуменічного аналізу даного явища, з огляду на присутність в середовищі мігрантів також і тих християн, котрі не перебувають у повному сопричасті із Католицькою Церквою, а також і не певне міжконфесійного бачення цього явища – з причини пропорційнозростаючої участі в міграційних процесах adeptів інших релігій, а зокрема мусульман. Врешті-решт, потрібно сприяти розвиткові душпастирської діяльності, яка була би більш відкритою до освоєння нових перспектив в контексті наших же відповідних структур, котра однак могла би, одночасно із цим, запевнити взаємозв'язок сопричастя між окремими працівниками цього душпастирства та місцевою Єпархією.

Міжнародна міграція

4. Щораз то об'ємніший за своїм засягом феномен міграції становить сьогодні важливу складову зростаючої взаємозалежності між державами і націями, на підставі якої визначається сьогодні дійсність глобалізації [3], котра, відкривши

доступ до спільних ринків, не скасувала, однак, всіх існуючих кордонів, а уможлививши вільний кругообіг інформації та капіталу, так і не спромоглася досягнути відповідного результату також і у сфері вільного переміщення осіб. Жодній із держав, отже, так і не вдалося уникнути наслідків, спричинених тим чи іншим типом міграційного процесу, що нерідко є тісно пов'язаними також із різноманітними негативними чинниками, такими як: зміна демографічної ситуації в більш індустріалізованих країнах; збільшення напруженості через неспіввідносність показників суспільного життя в країнах Півночі і Півдня; існування, в контексті здійснення міжнародних бартерних операцій, різного роду „тіньових” перешкод і бар'єрів, які не дозволяють країнам, що розвиваються, пропонувати та розміщувати продукцію власного виробництва на західних ринках збуту на основі здорової конкуренції; і, врешті-решт, виникнення численних збройних конфліктів і навіть громадянських воєн. Всі ці дійсності продовжують спричинювати, також і на майбутню перспективу, появу та існування співвідносно їхній кількості сукупності чинників, котрі, в свою чергу, служитимуть додатковим поштовхом та мотивом для поширення міграційних процесів (пор. ЕЕу 87, 115 і РаG 67), навіть якщо стрімка активізація міжнародного тероризму і спричинить певну реакцію, котра, з огляду, зокрема, на потребу безпеки, дещо сповільнить темпи поширення міграції в надії реалізації прагнення знайти високооплачувану роботу та забезпечити свій добробут у так званих благополучних країнах із високим рівнем життя, для підтримання якого останні і потребують великої кількості робочих рук.

5. Нас, отже, не дивує той факт, що міграційні потоки постійно спричинювали і далі несуть із собою реальну загрозу виникнення величезної кількості різнорідних незручностей і навіть помноження страждань для самих учасників міграційного процесу, хоч би, як це неодноразово справджувалося у недалекому минулому та посеред певних обставин, вони й були, у певному сенсі, заохочувані та привілегійовані, з метою збільшення темпів промислового розвитку як гостинної, так і рідної країни (завдяки, найперше, здійснюваним мігрантами поштовим і банківським переказам поважних сум грошей на адресу своїх рідних на батьківщині). І справді, багато держав не були би такими, якими вони є сьогодні, без того внеску, що його здійснили у їхній добробут та розвиток численні мігранти.

Особливо вразливою, щодо пережиття і страждань, є міграція, пов'язана із переселенням цілих сімей і родин, а також жіноча міграція, що стала найбільш значною і значущою власне в останні дні. Задіяні переважно у ділянці некваліфікованого найму, в якості домогосподарок, і примушувані до „тіньової” трудової діяльності, жінки нерідко залишаються позбавленими навіть найелементарніших людських і профспілкових прав або ж і зовсім стають жертвами такого сумного і трагічного явища як „торгівля людьми”, нещадного навіть по відношенню до дітей. Людство немовби перегортає нову сторінку в історії рабства.

Навіть не вдаючись до розгляду таких крайнощів, вважаємо за необхідне ствердити, що працівники, котрі є вихідцями з інших країн, не можуть бути розцінювані немов товар або як робоча сила, а тому до них не можна ставитися як до будь-якого іншого засобу чи знаряддя праці. Кожен мігрант повинен, отже, втішатися всіма основними та невідчужувальними особистісними правами, що їх слід поважати в будь-якому випадку. Внесок мігрантів у розвиток та добробут країни, до якої вони прибули, є пов'язаний також і з можливістю використання ними при здійсненні їхньої трудової діяльності власних інтелектуальних знань та трудових вмінь і навичок.

6. З цією метою *Міжнародна угода про захист прав усіх працівників-мігрантів та членів їхніх родин*, яка є чинна з 1 липня 2003 року та до ратифікації якої так гаряче закликав Іван Павло II [4], подає цілий звід прав і законів [5], котрі дозволяють мігрантові належно здійснювати відповідний внесок у справу добробуту і благоустрою гостинного до нього суспільства, з огляду на що, як передбачено положеннями згаданої угоди, він заслуговує на особливу увагу та підтримку з боку тих країн, котрі найбільше користають із міграційних процесів. Саме тому Церква і закликає до ратифікації тих інструментів міжнародного права, які запевняють пошанування прав мігрантів, біженців та членів їхніх родин, надаючи всім їм можливість, через діяльність різномірних спеціалізованих інституцій та товариств, захисту цих їхніх прав, що набирає все більшої актуальності в умовах нашого сьогодення (наприклад, Центри сприяння мігрантам, Доми мігранта, Бюра в справі захисту прав людини, вироблення необхідної документації та надання асесорських послуг тощо). Дійсність є такою, що мігранти нерідко стають жертвами незаконного вербування та короткотермінового найму на жалюгідних для них умовах життя і праці; вони нерідко змушені терпіти фізичне і моральне знущення, часто стаючи також і об'єктами сексуального домагання; трапляється не раз, що їх змушують працювати понаднормово та без можливості отримання ними навіть необхідної медичної допомоги чи оформлення нехай і найелементарнішого страхування.

Таке мізерне існування багатьох іноземців, замість того щоби викликати почуття солідарності з боку автохтонного населення, нерідко лягає в основу виникнення страхів і фобій в умах і душах багатьох із них, що бачать міграцію тільки як додатковий тягар, дивляться на переселенців із підозрою і недовірою та вважають їх справжньою небезпекою і загрозою для власного спокійного існування. А це, в свою чергу, спричинює спалахи нетерпимості, ксенофобії та расизму [6].

7. Динамічно зростаюча чисельно присутність представників мусульманського світу, а також і адептів інших релігійних світоглядів в країнах, переважну більшість населення яких становлять віруючі християнської традиції, аналізується в розділі, де питання зустріч між культурами та діалог між різними

релігійними конфесіями розглядається більш широко і комплексно. Тут мова вестиметься також і про те, що досить поважна присутність християн існує також і в країнах, де переважну більшість населення становлять мусульмани.

Перед лицем так загально представлено явища міграції та тих перспектив його розвитку, котрі відкриваються в сьогоденні зовсім своєрідно і без будь-якої відповідності до принципів його становлення в минулому, зовсім незначної важливості набирають стратегії розв'язання цієї проблеми на виключно національному рівні. Жодна з держав не може дозволити собі легковажно вважати, що впорається із цим самостійно. Ще більш безуспішними виглядають проекти рестриктивного характеру, котрі здатні спричинити, в свою чергу, ще більш негативні наслідки через ризик збільшення у справі розв'язання даного питання питомої частки від дії незаконних важелів та механізмів, аж до прямої підтримки діяльності у цій сфері суспільного життя тих чи інших кримінальних організацій та угруповань.

8. Феномен міжнародної міграції, таким чином, є бачений в якості важливої складової цілісної структури загальної – суспільної, економічної та політичної – дійсності сучасного нам світу, а його чисельні та кількісні показники виразно вказують на необхідність тіснішої співпраці між країнами-донорами та гостинними державами, а також і на прийняття відповідних нормативних актів, котрі були би спроможними гармонізувати дію і способи застосування численних законодавчих положень. Вся ця діяльність повинна бути спрямована на забезпечення потреб і прав мігрантів та членів їхніх родин, а одночасно з цим і потреб та прав того суспільства, яке приймає їх до контексту свого щоденного життя.

Одначе, разом із цим, феномен міграції слушно підносить і суто етичне питання, тобто питання пошуку шляхів для встановлення нового міжнародного економічного порядку, спрямованого на вдоволення потреби більш справедливого розподілу земних благ, що дало би змогу значною мірою зменшити та призупинити розмір і динаміку міграційних процесів у середовищі багатьох народів, які перебувають на складному етапі їхнього становлення і розвитку. Це породжує також і необхідність більш ревного служіння, спрямованого на втілення в життя конкретних систем виховання і душпастирювання, з огляду на потребу формування нового світогляду у відкритості до потреб цілого світу, нового бачення цілої світової спільноти, котру уявляється вже як справжню сім'ю народів, що їй належить уся сукупність земних благ задля загального добра усіх.

9. Окрім цього, сучасні міграційні процеси ставлять перед християнами питання про необхідність здійснення також і нового євангелізаційного служіння та солідарності, запрошуючи їх до поглиблення і застанови над тими цінностями, котрі, поділювані представниками інших релігій чи суто світських світоглядних угруповань, є безумовно необхідними для забезпечення

гармонійного співжиття цілої світової спільноти. Перехід від однокультурних до багатокультурних спільнот може, таким чином, стати справжнім знаком живої присутності Бога в історії та у загальнолюдському суспільстві, оскільки дарує дійсну можливість звернення, у відповідності до замислу Господнього Провидіння, Божого плану загальнолюдського сопричастя.

Новий історичний контекст характеризується тисячократно примноженою присутністю в ньому „іншого”, а різність чи окремішність, на відміну від минувшини, стає рисою, спільною для багатьох країн. Тому християни є покликані свідчити та втілювати в життя – окрім духа толерантності, що також є величезним політичним, культурним, а також і релігійним здобутком, – так само і повагу до іншої особистості, пропонуючи, де це тільки можливо та доцільно, шляхи для взаємоучасті в житті одні одних осіб різного походження та культур, з огляду також і на можливість „делікатного свідчення у пошані до іншого” власної віри. Всі ми, отже, є покликаними до культури солідарності [7], важливість якої є так багаторазово наголошена у доктринальному віровченні Церкви, щоби могли спільно досягнути участь у справжньому і властивому вселенському особистісному сопричасті. Саме такою є ця нелегка дорога, до слідування якою нас запрошує Церква.

Внутрішня міграція

10. В останні роки подібним чином збільшилася також і кількість міграційних процесів всередині окремих країн, як добровільних – таких як переїзд сільського населення на постійне місце проживання у великі міста, – так і вимушених, як це є у випадку екстренної евакуації, біженців від загрози тероризму, насилля чи наркоторгівлі, особливо в країнах Африки та Латинської Америки. Також слід віддати належне і тому факту, що більша частина мігрантів в цілому світі перебуває в русі переміщення в межах території власної країни, у відповідності, зокрема, до природних умовин сезонності в затребуванні їхньої праці.

Явище такої людської мобільності, що є, у переважній більшості випадків, покинута сама на себе і внутрішньо регламентується своїми власними законами, спричинило швидкий та невпорядкований ріст більших міст, зовсім непередбачених до зустрічі та прийняття таких великих мас людей, і формування численних передмість, умови життя в яких є і справді злиденними, як з соціальної, так і з моральної точки зору. Подібні міграційні процеси, таким чином, змушують переселенців населяти чужі для них території з їх власними характеристичними і питомими тільки для них особливостями, цілком відмінними від тих, які становили життєвий простір їхніх рідних місцевостей; а це, в свою чергу, створює поважні невігоди, ризик і небезпеку цілковитого відірвання від батьківського коріння, що може спричинити важкі наслідки для збереження і розвитку батьківських релігійних і культурних традицій.

І все-таки, міграційні процеси всередині тієї чи іншої країни зроджують велику

надію на краще, хоча нерідко і цілком ілюзорну та без якого-небудь дійсного підґрунтя, в серцях і душах мільйонів людей, відриваючи їх, в той же час, від властивого контексту реалізації ніжних родинних почуттів та переносячи їх нерідко у нехай і мовно споріднені, однак цілком відмінні за своїми природними кліматичними умовами та культурними звичаями життя регіони. І якщо такі мігранти потім повертаються до своїх рідних домівок, вони вже несуть зі собою дещо інший світогляд та відмінний стиль життя, нерідко зі зовсім іншими принципами світосприйняття та релігійності і цілковито іншими моральними традиціями і звичаями. Також і це є поважним викликом душпастирській діяльності Церкви – Матері і Учительки.

11. Тому-то сьогоднішня дійсність, у цій сфері, і вимагає від окремих душпастирів і від гостинних спільнот, тобто від Церкви, турботливої уваги до неосілих та до їхніх особливих потреб в дусі солідарності і братерства. Адже в тому числі і через міграційні процеси внутрі якоїсь окремої країни Святий Дух з чіткою виразністю та невідкладно звертає до нас Свій заклик до прийняття відновленого в первісному дусі та ревності зобов'язання щодо євангельської проповіді та чинення діл милосердя через визначені та встановлені форми гостинності і душпастирської діяльності, які були би постійними, основоположними і максимально співвідносними з об'єктивною дійсністю та гідно відповідали би на конкретні, цілком специфічні потреби самих мігрантів.

Частина I

Міграційний процес,
знакова характеристична особливість нашого часу
та пастирська турбота Церкви

Феномен міграції з перспективи бачення віри

12. В особі подорожуючого та мігранта Церква завжди добачала образ Христа, Який мовив: „Я був чужинцем – і ви Мене прийняли” (Мт. 25, 35). Доля такої особи, вже сама по собі є, до певної міри, викликом стосовно віри та любові вірних, котрі, таким чином, стають покликаними злагіднювати біль та загоювати страждання, які походять від вимушеного полишення мігрантами власних домівок, і відкривати той замисел Божого Провидіння, що його появляє Бог через особу скитальця, особливо з огляду на ту виразну несправедливість, котра породжує його потребу полишити осілий спосіб життя і вирушити в дорогу в пошуках кращої долі.

Міграційні процеси, загострюючи різноманітні прояви суспільного життя цілої загальнолюдської родинної спільноти, у своїй сутності сприяють побудові щораз то багатовимірнішого та полівалентного суспільного тіла, що, за дією дару духа П'ятидесятниці, стає неначе переміною дійсності спільної зустрічі і перемішання народів та рас у справжню загальноцерковну братерську єдність.

І якщо, з одного боку, страждання, які супроводжують явище міграції є насправді виразом болів народження нової людської спільноти, то, з іншого боку, соціальні нерівності та неспівмірності умов життя людей, наслідком і вираженням чого і є феномен міграції, виразно проявляють назовні правдивий стан загальнолюдського родинного організму, пошматованого гріхом. Таким чином, дійсність міграційних процесів стає неначе болучим закликком до справжнього братерства.

13. Це бачення дає нам можливість наблизити феномен міграції до тих біблійних подій, котрими визначені окремі етапи на складному шляху прямування людства до його переродження у народ, який би став вищим від обмежень, диктованих явищами внутрішньої дискримінації та зовнішніми просторовими границями, – люд, який був би носієм Божого дару для всіх земних народів, відкритий для питомої реалізації відвічного покликання людини. Наша віра, отже, добачає у ньому шлях патріархів, котрі, надхненні Божою обіцянкою, простували до майбутньої батьківщини; шлях єврейського народу, визволеного з неволі рабства у переході через Червоне море, у виході, що дає початок постанню вибраного народу Божого союзу. Та ж сама віра добачає тут також і своєрідне вигнання, котрим людина ставить перед дійсністю відносності кожної досягнутої нею цілі та відкриває для себе розуміння універсального послання пророків. Вони називають будь-якого роду

дискримінацію, приниження, виселення, розсіяння та переслідування як суперечні і протилежні до замислу Божого провидіння, користаючи з цього для того, щоби знову і знову проголошувати благовість спасіння для всіх людей, засвідчуючи той факт, що навіть у зовнішньо хаотичній випадковості та суперечливості подій загальнолюдської історії Бог продовжує ткати свій план спасіння аж до цілковитого відновлення цілої Вселенної у Христі (пор. Еф 1, 10).

Міграція та історія спасіння

14. Маємо, отже, всі підстави для того, щоби розцінювати сучасне нам явище міграції як справжній і дуже важливий „знак часу”, як певний заклик до його правильного відчитання та переоцінки у розбудові відновленого загальнолюдського суспільства та у справі голошення благовісті миру.

Святе Писання появляє нам глибинний зміст цього розуміння. І дійсно, Ізраїль знаходить свій початок в особі Авраама, котрий, послушний Божому наказові, покинув рідну землю та віддалився на чужину, несучи разом із собою Божу обітницю стати колись батьком „численного народу” (Бут. 12, 1-2). Яків, будучи „скитальцем-арамеєм, прийшов до Єгипту і перебував там як чужинець, разом із своєю невеликою челяддю, і став великим народом, сильним і багаточисельним” (Втор. 26, 5). Ізраїль отримав торжественне посвячення як „Божий народ” після довготривалого періоду єгипетської неволі, в часі сорокарічного „виходу” через пустелю. Суворе випробування через міграційний процес або ж виселення чи переселення є, отже, основоположним елементом історії вибраного народу, з огляду на спасіння цілого людства: це ж справджується і у поверненні з чужоплеменного поневолення (пор. Іс. 42, 6-7; 49, 5). Пригадуючи ці події, народ Ізраїля знову переживає відчуття Божої близькості та довіри до Бога, навіть і в найбільш темні часи його історії (Пс. 105 [104], 12-15; Пс. 106 [105], 45-47). Пізніше, у Законі, буде дано ту ж саму, що і стосовно „синів твого народу” (Лев. 19,18), заповідь щодо взаємовідносин із чужинцем, який живе на твоїй землі, тобто: „Ти любитимеш його, як себе самого” (Лев. 19, 34).

„Подорожуючий” Христос і Марія – жива ікона жінки-мігранта

15. Християнин же бачить в особі скитальця вже навіть не свого ближнього, а радше Самого Христа, Який народжується у ясині та покладається в яслах, Чужинця, Котрий змушений втікати до Єгипту, приймаючи на Себе та у власній Особі переживаючи всей цей основоположний для Свого народу досвід вигнання і чужини (пор. Мт. 2, 13 і наст.) Будучи народженим поза стінами рідної домівки та походячи з-поза меж рідної землі (пор. Лк 2, 4-7), Він пожив посеред нас (пор. Ів. 1, 11.14) та вів Своє публічне життя як постійний подорожуючий, простуючи через „міста і села” (пор. Лк. 13, 22; Мт. 9, 35). Воскреслий, Він знову в дорозі, і так, невпізнаний, появляє Себе на шляху до

Еммауса двом Своїм учням, котрі упізнали його тільки у ламанні хліба (пор. Лк. 24, 35). Християни, отже, наслідують Подорожуючого, „Який немає де і голови приклонити” (Мт. 8, 20; Лк. 9, 58) [8].

Марія ж, мати Ісуса, в контексті такого розмірковування, є подібно уявлювана в якості живої ікони жінки-скиталиці [9]. Вона зроджує на світ свою Дитину далеко від рідної домівки (пор. Лк. 2, 1-7) та є змушена рятуватися втечею до Єгипту (пор. Мт. 2, 13-14). Людська набожність, отже, з усією справедливістю має всі підстави, щоби називати її Матір'ю подорожуючих.

Церква П'ятидесятниці

16. Споглядаючи на Церкву, бачимо, що і вона народжується П'ятидесятницею, яка є сповненням пасхального таїнства та дієвим чинником – в тому числі і символічним – у справі зустрічі і злиття народів. Тому Павло і виголошує: „Немає більше ні Грека, ні Юдея, ні обрізання, ні необрізання, ні варвара, ні скита, ні невольника, ні вільного” (Кол. 3, 11). Христос бо і справді витворив з обидвох народів одну „єдність, розбивши стіну розділення” (Еф. 2, 14).

З іншого боку, наслідувати Христа значить іти слідом за Ним, бути тільки дочасними перехожими у цьому світі, оскільки „не маємо тут сталого місця” (Євр. 13, 14). Віруючий у Христа є завжди *pároikos*, тобто тимчасовий проживаючий, гість, неосілий – де би він не перебував (пор. 1 Пт. 1, 1; 2, 11 та Ів. 17, 14-16). Саме через це географічні координати власного місцеперебування у цьому світі не є такими вже і важливими для християн [10], а почуття гостинності є притаманним вже самій їхній природі. Апостоли наголошують саме на цьому розумінні (пор. Рим. 12, 13; Євр. 13, 2; 1 Пт. 4, 9; 3 Ів. 5), а пастирські листи Павла в особливіший спосіб поручають його Єпископам Церкви (пор. 1 Тим. 3, 2 е Тит. 1, 8). У первісній Церкві, отже, гостинність була справжньою дійсністю повсякдення і гідною відповіддю віруючих християн на потребу нужди подорожуючих місіонерів, гнаних чи подорожуючих предстоятелів місцевих Церков та убогих розрізнених християнських громад [11].

17. Іноземці є також і видимим знаком та дієвим пригадуванням того універсалізму, який є конститутивним елементом Католицької Церкви як такої. Саме про нього пророкується в одному із видінь Ісаї: „На останку днів станеться, що гора дому Господнього буде поставлена на вершині гір і підійметься понад пагорби. Усі народи поспішать до неї” (Іс. 2, 2). Це прорікає в Євангелії і Сам Христос: „Прийдуть тоді від сходу і від заходу, від півночі й від півдня й возсядуть на бенкеті в Царстві Божім” (Лк. 13, 29), а в книзі Апокаліпсису споглядаємо „натовп численний... від усякого народу і племен, і людностей, і язиків” (Одкр. 7, 9). Церква сьогодні стоїть на складному шляху, що веде до досягнення цієї остаточної мети [12], і ця різноманітність міграційних процесів сприймається як справжній заклик та прообраз останньої

зустрічі всієї людської спільноти з Богом і у Бозі.

18. Дорога, що їй повинні пройти мігранти, може перетворитися, таким чином, у живий знак відвічного покликання, постійний поштовх до тієї надії, яка, співвідносячись радше із майбуттям, аніж із теперішнім, сприяє його переміні у милосердній любові та есхатологічному пориві. Натомість, їх специфічні особливості стануть закликком до осягнення дійсності загального братерства в дусі Пятидесятниці, в якому всі різниці та відмінності гармонізуються Духом, а милосердна любов стає дійсно справжньою, реалізуючись у сприйнятті іншого. Міграційні процеси можуть стати, отже, також і проголошенням пасхального таїнства, в силу якого смерть і воскресіння прагнуть до постання нової загальнолюдської спільноти, де немає більше ні раба, ні чужинця (пор. Гал 3, 28).

Турбота Церкви щодо неосілих та знедолених

19. Явище міграції у минулому столітті стало справжнім викликом душпастирській діяльності Церкви, що реалізується, головню, в умовах устійнених територіальних парохій. І якщо раніше завданням клиру було супроводжувати спільноти, які переміщалися на нові території з метою заснування нових колоній, то вже починаючи з середини 800-их років, в контексті продовження цього служіння, значно збільшується душпастирська турбота чернечих згромаджень та їх опіка потребами подорожуючих [13].

У 1914 році прийшло, нарешті, до формулювання першого канонічного визначення священослужителів, котрі займалися таким служінням – через Декрет *Ethnografica studia* [14], в якому підкреслювалося відповідальність автохтонних місцевих Церков у справі допомоги мігрантам та було запропоновано цілий ряд практичних рекомендацій щодо специфічної підготовки (вивчення мови, культурних особливостей мігрантів та способів душпастирювання в їх середовищі) таких служителів з числа місцевого клиру. Декрет *Magni semper*, датований 1918 роком [15], відразу по проголошенні Кодексу Канонічного Права, доручав Консисторіальній Конгрегації справу вирішення всіх процедуральних питань стосовно авторизації клиру для здійснення душпастирської опіки над мігрантами.

У період після II світової війни дійсність міграційних процесів стала ще дільше драматичною – не тільки з огляду на повоєнну розруху, але також і через збільшення кількості біженців (особливо з так званих країн Сходу), що більшою частиною були вірними різних східних католицьких Церков

“*Exsul Familia*”

20. Відчутною, отже, стала необхідність проголошення окремого документа, який би міг зібрати воедино спадок всіх попередніх напрямних положень та

постанов і став би добрим провідником у справі ведення органічної душпастирської діяльності. Такою вдалою відповіддю на потреби часу стала Апостольська Конституція *Exsul Familia* [16], проголошена Пієм XII дня 1 серпня 1952 року, загально вважана основоположним документом, що виражає основне бачення Церквою явища міграції. Вона стала першим документом Апостольського Престолу, в якому глобально та систематично, з історичної та і канонічної точки зору, було окреслено справу душпастирського служіння в середовищі мігрантів. За обширним історичним екскурсом, у цій Апостольській Конституції слідує надзвичайно добре впорядкована нормативна канонічна частина, у якій стверджується і визначається спосіб відповідальності місцевого дієцезального Єпископа стосовно справи здійснення душпастирської опіки над мігрантами, незважаючи на те, що докладна організація такого служіння і надалі залишалася у віданні Консисто­ріальної Конгрегації.

II Ватиканський собор

21. Опісля, важливі напрямки для ефективного здійснення такої душпастирської діяльності були сформульовані на II Ватиканському соборі, який закликав всіх християн найперше до вивчення явища міграції (пор. GS 65 і 66) та до усвідомлення того впливу, що його він має на життя людського суспільства в цілому. Цей Собор ще раз визнав за людською особою право на зміну місця проживання (пор. GS 65) [17], наголосив на гідності людської особи (пор. GS 66), на необхідності подолання нерівностей та невідповідності у соціальному та економічному розвитку (пор. GS 63) і на необхідності задоволення справедливих потреб людської особи (пор. GS 84). Окрім цього, Собор визнав за світською владою право регулювання міграційних процесів у певних обставинах (пор. GS 87).

Божий народ – у відповідності до постанов Собору – повинен забезпечити свій щедрий внесок у справу міграції, тож вірні-миряни, найперше, є покликаними до поширення меж засягу своєї діяльності та співпраці у найрізноманітніших сферах суспільного життя (пор. AA 10), стаючи у свій спосіб „ближніми” для особи мігранта (пор. GS 27). Особлива увага соборових Отців була спрямована до тих вірних, які, „з огляду на їх умови життя, не можуть втішатися задовільним здійсненням щодо них ординарного душпастирського служіння з боку парохів або ж є цілковито позбавленими такої можливості, як це є у випадку численних емігрантів, вигнанців, біженців, моряків, персоналу обслуги авіаційних перельотів, неосілих та інших подібних категорій осіб. Вимагається, щоби було розроблено також і відповідні методи для підтримки духовного життя подорожуючих із ціллю туризму. Соборові Отці закликають також, щоби Єпископські Конференції, особливо національного рівня, звернули особливу увагу на найбільш нагальні проблеми згаданих категорій осіб та щоби належним чином і відповідно, добираючи засобів та згідно із загальними напрямними положеннями, в однозгідності намірів та зусиль, забезпечили їм можливість душпастирського служіння, суворо дотримуючись розпоряджень,

що їх було отримано або які надійдуть від Апостольського Престолу, будучи узгідненими і пристосованими до вимог конкретної ситуації і часу, місця та осіб” [18].

22. II Ватиканський собор є, отже, визначальним моментом для всієї душпастирської діяльності Церкви в середовищі мігрантів та неосілих, надаючи особливішої важливості значенню питання мобільності та католицькості й ролі Помісних Церков, розумінню парохіяльної спільноти як такої та загальному баченню Церкви як тайна сопричастя, з огляду на яке, вона проявляє себе в якості „народу, зібраного воедино в єдності Отця, Сина і Святого Духа” (LG 4).

Гостинне прийняття чужоплемінних, – яке було характеристичною рисою первісної Церкви, – залишається, отже, віковичним знаком і печаттю Божої Церкви. Вона зостається зумовленою покликанням до мандрівки, до діаспори, до розселення між іншими культурами та етніями, однак ніколи не переймаючи на себе визначальних характеристик жодної з них, оскільки в протилежному випадку вона припинила би своє існування в якості первоплоду та знака, закваски і пророцтва всезагального Царства й спільноти, котра включає у себе кожен людину, без огляду на її особу і на її походження. Гостинність щодо чужинців є, отже, укритою вже в самій внутрішній природі Церкви та свідчить про її вірність євангельському Благовістуванню [19].

23. Як продовження та практичне впровадження в дійсність життя соборових постанов, папа Павло VI оприлюднив *Motu proprio Pastoralis Migratorum Cura* [20] (1969 рік), проголошуючи Інструкцію *De Pastoralis Migratorum Cura* [21]. У 1978 році Папська Комісія у справах душпастирства міграцій і туризму (тодішній орган Апостольського Престолу, якого завданням було здійснювати душпастирське служіння в середовищі мігрантів) опрацювала Циркулярний Лист до Єпископських Конференцій *Chiesa e mobilità umana* [22], в якому було представлено список усучасненої бібліографії щодо явища міграції. Разом із цим, було дано чітке визначення міграційного феномена, а також сформульовано певні напрямні положення щодо здійснення душпастирського служіння в середовищі мігрантів серед умов, що склалися. Розвиваючи тему гостинного наставлення щодо мігрантів з боку місцевої Церкви, в згаданому документі було підкреслено також і необхідність певної міжцерковної співпраці, з огляду на потребу здійснення душпастирського служіння „без кордонів”, та, врешті-решт, визнано та оцінено питомиє служіння мирян та членів чоловічих і жіночих чернечих згромаджень.

Канонічна норматива

24. Новий Кодекс Канонічного Права Латинської Церкви, в баченні соборових Отців, виступає в підтримку та пропонує парохам плекати особливу турботу щодо тих, хто знаходиться далеко від рідної домівки (кан. 529, §1), наголошуючи на доцільності та необхідності, по мірі можливості, здійснення

спеціального душпастирювання у їх середовищі (кан. 568). Таким чином у ньому, як і в Кодексі Канонів Східних Церков, говориться про можливість заснування персональних парохій (кан. 518 ККП і кан. 280, §1 ККСЦ), а також і окремих душпастирських Місій (кан. 516) і призначення спеціальних осіб-суб'єктів пасторальної діяльності, таких як Єпископський Вікарій (кан. 476) та Душпастир для мігрантів (кан. 568).

Новим Кодексом також передбачається, в баченні Отців Собору (пор. РО 10 та АГ 20, посилання 4, і 27, посилання 28), заснування інших специфічних душпастирських структур, передбачених законодавством і традицією Церкви [23].

25. З огляду на те, що в процесах масового переміщення осіб приймає сьогодні участь і величезна кількість вірних, які приналежать до різних Східних Католицьких Церков Азії та Близького Сходу, Центральної та Східної Європи, котрі простують у напрямку країн Заходу, очевидною стає проблема також і душпастирської опіки над цими особами, завжди в контексті тієї відповідальності за її здійснення, що лежить на місцевому Єпископові гостинної території. Таким чином було негайно переосмислено ті наслідки пасторального і канонічного характеру, які спричинює їх присутність, що є щораз то більш відчутною, на території з іншими, аніж їх власні, традиціями та менталітетом, а також і ті міжособові взаємовідносини, які постають у різноманітних сферах суспільного життя – офіційні чи приватні, індивідуальні чи колективні – і між різними спільнотами та їх окремими членами. Відповідна спеціальна канонічна норматива, що дозволяє Церкві вже сьогодні дихати, у певному сенсі, вповні на обидві легені [24], міститься в ККСЦ [25].

26. У цьому Кодексі говориться про структуру Церков свого права (канн. 27, 28 та 147 ККСЦ), рекомендується сумлінно зберігати та підтримувати „обряди східних Церков як спадок усієї Христової Церкви” (кан. 39; пор. також і канн. 40 та 41) та визначаються чіткі нормативні положення стосовно літургійних та дисциплінарних законів (кан. 150). Ним зобов'язується єпархіального Єпископа турбуватися про всіх вірних, доручених його опіці, „без уваги на їх вік, становище, національність чи Церкву свого права, як про тих, що постійно проживають на території єпархії, так і про тих, що тимчасово на ній перебувають” (кан. 192, §1), та докладати всіх зусиль для того, щоби вірні християни іншої Церкви свого права, поручені його душпастирській опіці, „зберігали обряд власної Церкви” (кан. 193, §1), по можливості, через „пресвітерів та парохів цієї Церкви свого права” (кан. 193, §2). Кодекс рекомендує, щоби парохія була територіальною, однак не виключає можливості створення також і персональної парохії, якщо таке їх створення вимагається окремими особливими обставинами (пор. кан. 280, §1).

В Кодексі Канонів Східних Церков передбачається також існування Екзархії, яка визначається як „частина Божого люду, з якої через особливі обставини не

утворено Єпархії і яка, окреслена територіально або на іншій підставі, довіряється для пастирської опіки Екзархові” (кан. 311, §1 ККСЦ).

Доктринальні директивні положення душпастирської діяльності

27. Поруч із канонічною нормативою, уважне читання документів та розпоряджень стосовно явища міграції, що їх Церква прийняла станом на сьогоднішній день, приводить нас до необхідності наголошення на значимості деяких важливих досягнень у богословській та пастирській сфері, а саме: центральне місце людської особи та захист прав чоловіків, жінок та дітей мігрантів; загальноцерковний та місійний вимір дійсності міграційних процесів; переосмислення апостолату мирян, цінність здобутків і надбань тих чи інших культур у справі євангелізації; опіка та справедлива оцінка національних меншин, в тому числі і в лоні самої Церкви; важливість внутрішньо- та зовнішньоцерковного діалогу; особливий вклад еміграції у справу загального миру на планеті. Ці документи, окрім іншого, визначають і душпастирський вимір турботи Церкви щодо мігрантів. Адже саме в Церкві усі повинні, врешті-решт, віднайти „власну батьківщину” [26]: вона бо є тайною присутності Бога посеред людей, тайною любові, виявленої в єдинородному Сині, а зокрема в його смерті та воскресінні, щоби всі ми „мали життя і мали його вповні” (Ів. 10, 10), щоби всі віднашли в собі силу для подолання різного роду розділів та вчинили так, щоби існуючі відмінності не призводили до розколів, але до сопричастя, через сприйняття одним одного у справедливій його різності.

28. Пізніше Церквою було переосмислено також і роль Інститутів богопосвяченого життя та Товариств апостольського життя у тому, що стосується їхнього особливого внеску у справу здійснення душпастирської опіки над мігрантами [27]. Відповідальність, щодо цього питання, дієцезальних/єпархіальних Єпископів є ще раз потверджена у невідкличний спосіб, і це стосується як рідної, так і гостинної Церкви мігранта. У цій відповідальності беруть також участь і Єпископські Конференції різних країн та відповідні структури Східних Церков. Душпастирство серед мігрантів несе із собою потребу гостинного їх прийняття, поваги, турботи, підтримки, справжньої любові до кожної особи у всіх виявах її культури та побожності.

29. Останні висловлювання Вселенського Архиєрея на тему явища міграції також ствердили та розширили горизонти та перспективи душпастирської праці в напрямку розвитку бачення людської особистості як шляху, яким повинна простувати Церква [28]. Вже від понтифікату папи Павла VI, а опісля і за Івана Павла II, зокрема в його *Посланнях з нагоди Світового дня мігранта та біженця* [29], знаходимо ствердження основоположних прав людської особи, а основно права на еміграцію з метою кращої реалізації власних можливостей та сподівань і планів кожного [30] (у згідності, однак, із правом кожної країни на втілення в життя окремішньої міграційної політики, котра якнайкраще

відповідала би загальному добру всіх її громадян), а також і права не емігрувати, тобто бути в умовах, що уможлиблювали би реалізацію власних прав та справедливих потреб безпосередньо у країні народження [31].

Віронавчання Церкви відвічно засуджувало соціально-економічну нерівність, котра, в більшості випадків, і є основною причиною міграційних явищ, ризик беззаконної глобалізації, в контексті якої мігранти опиняються радше в ролі жертв, аніж справжніх протагоністів власної міграційної потреби, та складну проблему незаконної іміграції, найперше, коли особа мігранта стає об'єктом торгівлі та нелюдського використання з боку злочинних угруповань [32].

30. У доктринальному віровченні Церкви стверджується також і необхідність ведення такої політики, яка була би здатна гарантувати всім мігрантам певний їх захист з боку закону, „уникаючи якнайпильніше будь-якого ймовірного вияву дискримінації” [33], підкреслюючи ту широку палітру цінностей та взаємовідносин (гостинність, солідарність, сопричастя) і необхідність відкинення будь-якого почуття чи прояву ксенофобії та расизму зі сторони тих, хто приймає мігрантів [34]. Великої уваги, в контексті законодавчому і в адміністративній практиці різних країн, приділяється також і справі збереження цілісності та єдності родини й турботі над малолітніми, які нерідко страждають від міграції [35], а також і справі організації, внаслідок міграційних процесів, багатокультурних суспільних спільнот.

Таким чином, дійсність співіснування справжньої многи культур підштовхує сучасну людину до діалогу та порівняння також і у всьому, що стосується важливих сутнісних питань, таких як: сенс життя та історії, страждання і бідність, голод і недуги, смерть. Відкритість до різних культурних самобутностей, однак, зовсім не означає необхідності сприймати їх усіх без будь-якого розрізнення та необдуманого, але поважати їх – оскільки вони є внутрішньою конститутивною і визначальною складовою тієї чи іншої людської особистості – та доцінювати їх у багатстві їхньої різності. „Відносність” тієї чи іншої культури як такої є, зрештою, підкреслена і II Ватиканським собором (пор. GS 54, 55, 56, 58). Різноманітність і строкатість культур є справжнім багатством, а діалог є вже певним втіленням, хоча і ще не вповні досконалим та у постійному довершенні, тієї остаточної єдності, на яку сподівається та до якої є покликане все людство.

Компетентні органи Апостольської Столиці

31. Постійна турбота Церкви справою служіння релігійним, соціальним та культурним потребам мігрантів, виражена у віронавчанні Церкви, підтверджується і в покликанні до життя і діяльності спеціальних Органів Апостольського Престолу, завданням яких і є здійснення даного служіння.

Первісна мета їхнього устанавлення є сформульована ще в пропам'ятному *Pro*

emigratis catholicis, авторства блаженного Івана Баптіста Скалабріні, котрий, свідомий труднощів, породжених назовні різноманітними європейськими націоналізмами, запропонував Апостольській Столиці заснувати Папську Конгрегацію (або Комісію) у справах всіх емігрантів-католиків. Ціллю та завданням такої Конгрегації, що складалася б із представників різних націй, повинна була би стати „духовна опіка над емігрантами у різнорідних умовах та у різні періоди цього явища, а головно на території Америк, та щоби підтримувати таким чином у їхніх серцях живою католицьку віру” [36].

Це інтуїтивне відчуття втілювалося в конкретне життя поступово. У 1912 році, після реформи Римської Курії з боку св. Пія X, в лоні Консисто­ріальної Конгрегації було створено перший *Officium* у справах міграції, а вже в 1970 році папою Павлом VI була заснована Папська Комісія в справах міграції та туризму, котра в 1988 році, з проголошенням Апостольської Конституції *Pastor Bonus*, стала Папською Радою в справах душпастирства в середовищі мігрантів і неосілих. Її завданням стала турбота і опіка над тими, що „були змушені полишити рідну бітьківщину або і зовсім не мають такої”: біженцями і вигнанцями, мігрантами, неосілими й вахтовиками, моряками на кораблях і в портах – всіма тими, хто знаходиться поза рідною оселею і хто здійснює своє служіння в аеропортах та на борту авіалайнерів [37].

32. Завданням Папської Ради є, отже, ініціювати, підтримувати та розвивати різнорідні доцільні починання душпастирського характеру на користь тих, які – з огляду на їх власний вибір або ж через необхідність – були змушені залишити своє власне місце постійного проживання, а також не упускати з уваги всі соціальні, економічні та культурні питання, котрі звичайно стоять при витоках подібних переміщень осіб та феномену міграції як такого.

Папська Рада безпосередньо звертається до Єпископських Конференцій та до співвідносних із ними Регіональних Рад, до відповідних зацікавлених єрархічних структур Східних Католицьких Церков, до окремих Єпископів/Єрархів, закликаючи їх, у належних по­вазі та відповідальності, пристосовуючись до вимог змінних обставин, здійснювати відповідне душпастирське служіння в середовищі тих, котрі є задіяними у вихорі щораз масовішого та динамічного явища переміщення окремих осіб та груп людей.

В останні часи також і у сфері екуменічних взаємовідносин спостерігаємо прояви, співзвучні із явищами, характерними для міграційних процесів. З огляду на цей факт, примножуються і перші контакти з іншими Церквами та Церковними Спільнотами стосовно даних питань. Більше уваги вимагає також і щораз більш реальна перспектива ведення міжрелігійного діалогу. Папська Рада, в особі своїх предстоятелів та урядовців, є також час від часу присутньою і на міжнародній арені, представляючи Апостольський Престіл з нагоди зустрічей та засідань тих чи інших багатосторонніх організацій.

33. З-посеред основних католицьких організацій, основна діяльність яких присвячена опіці над мігрантами та біженцями, не можемо не згадати, при цій нагоді, заснування у 1951 році Міжнародної Католицької Комісії у справі міграцій. Допомога, котру в дусі правдивого християнства в ці перші п'ятдесят років свого існування згадана Комісія надала різним міжнародним організаціям, та її своєрідний внесок у справу пошуку утривалених вирішень на користь мігрантів та біженців у всьому світі є її величезною заслугою. Те служіння, що його ця Комісія здійснила та здійснює і досьогодні, „є зв'язане узами подвійної вірності: Христові... та Церкві”, - як це зазначив Іван Павло II [38]. Її діяльність „стала багатоплідним елементом екуменічної та міжрелігійної співпраці” [39].

Не можемо, врешті-решт, не згадати і тої турботи й опіки, що її здійснюють у сфері душпастирства в середовищі мігрантів і біженців різноманітні організації *Caritas* та інші харитативні та допомогові організації.

ЧАСТИНА II

Мігранти та душпастирство гостинності

„Інкультурація" та розмаїття культур і релігій

34. Церква, яка є справжньою тайною єдності, долає перешкоди та поділи, котрі виникають на основі різності ідеологій та приналежності до тієї або ж іншої раси. Вона ж проголошує, звертаючись до всіх людей і до всіх світових культур, необхідність простувати до правди, в контексті справедливого співставлення, діалогу та взаємної гостинності. Таким чином, різні за своїми характеристичними особливостями культурні дійсності повинні відкритися до загального і всеохоплюючого розуміння, зовсім не відмовляючись від своїх питомих ознак, а радше пропонуючи їх на служіння на благо цілої загальнолюдської спільноти. Це розуміння, ця логіка, будучи справжнім завданням до виконання для кожної із Помісних Церков, проявляє та виражає ту єдність у розмаїтості, що її добачаємо у тринітарній візії, яка, в свою чергу, є знаком дійсності загального сопричастя, що співвідноситься із повнотою особистісного життя кожного із нас.

Сьогоднішній стан загальнолюдської культури, в глобальній динаміці його розвитку, у цій перспективі і завдяки вочлненню тієї ж самої віри у різні культурні середовища, представляє собою певний виклик, якому не було рівних в історії, справжній *kairòs* – момент істини, момент спасіння, – будучи зверненням до всього Божого люду (пор. ЕЕу 58).

35. Отже, знаходимося перед лицем такого плюралізму культур і релігій, що його, можливо, до цієї пори ми ще ніколи не мали змоги свідомо пережити. З одного боку, семимільними кроками людство рухається в напрямку до всезагальної відкритості, – і цьому рухові тільки сприяють розвиток науково-технічного прогресу та мас-медійних ресурсів і можливостей, – яка дасть змогу витворенню сталих зовнішніх, а то і внутрішніх взаємовідносин між цілком історично відмінними чи навіть чужими один для одного культурними і релігійними світами; з іншого ж боку, постає нагальна потреба у створенні на місцевому рівні таких організмів, які могли би добачити у всякому носії самотності кожної окремої культури засіб для своєї власної самореалізації.

36. Ця плинність культур вчиняє потребу „інкультурації" ще більш необхідною, оскільки справа євангелізації є немислимою без її глибокого проникнення у діалог із цими культурами. У двері нашої домівки, отже, разом із народами різного походження, грюкають також і відмінні від наших цінності та способи життя. І в той час як кожна культура прагне до переосмислення змісту Євангельської благовісті в контексті власного життя, до компетенції доктринального віровчення Церкви належить справа вартісної оцінки цього бажання.

Справа „інкультурації” розпочинається зі слухання, з пізнання тих, до кого голоситься Добра Новина. Таке слухання і таке пізнання і дійсно призводять до якнайвідповіднішої переоцінки в світлі пасхальної тайни смерті й життя тих цінностей та хиб, що є наявними у даній культурі. Тут не вистарчає самої лише толерантності, потрібно – наскільки це тільки можливо – справжньої симпатії і поваги до культурної самобутності слухача. Слід визнати її позитивні аспекти та справедливо оцінити їх вартість, оскільки саме ці елементи даної культури і дають йому можливість прийняти у серце Євангельську Благовість; вони є неначе однозначно необхідною передумовою для позитивного висліді справи благовістування. Тільки так може зародитися і постати справжній діалог, взаєморозуміння та довіра. Уважність до Євангелія вимагає уважного ставлення до людської особи, до її гідності та свободи. Справа їх підтримки і розвитку в усій їх повноті та цілісності вимагає від нас справжнього внутрішнього відношення братерської єдності, солідарності, служіння і справедливості. І дійсно, Божа любов, даруючи людині правду та появляючи їй її найшляхетніше покликання, підтримує і розвиває також і її гідність та зроджує довкола прийнятого в серце та пережитого в радості слова благовісті людську спільноту [40].

Церква II Ватиканського собору

37. В баченні II Ватиканського собору, Церква здійснює своє душпастирське служіння у три основних способи.

- як сопричастя, вона з належною повагою ставиться до тих відмінностей, котрі існують в лоні різних католицьких спільнот, вдало поєднуючи їх у всеохоплюючій католицькості. Єдність, що її було осягнуто в час Пятидесятниці, зовсім не нівелює різності та розмаїття мов чи культур, а радше визнає їхню самобутність, роблячи їх відкритими до сприйняття іншого через дух загальної любові, який діє у них. Єдність Католицької Церкви, таким чином, ґрунтується і підтримується існуванням Помісних Церков, в той час як Помісні Церкви, у їхній бутності, ґрунтуються і забезпечуються існуванням Вселенської Церкви (пор. LG 13) [41].

- як місія, справа церковного служіння є спрямована до іншого, щоби вчинити його учасником власного багатства і збагатитися новими дарами і цінностями. Така місійна діяльність здійснюється також і внутрі тої ж таки Помісної Церкви, оскільки місія, у своїй сутності, є, найперше, ширенням Божої слави, а Церква має потребу „чути проголошення великих діл Божих... і бути знову зібраною Ним воєдино” (EN 15).

- як Божий народ і Божа родина, тайна і таїнство, містичне Тіло і храм Святого Духа, Церква стає історією людства, що перебуває в дорозі, простуючи від тайна Христа та подій, котрі торкаються окремих осіб чи груп людей, з яких вона

складається, і є покликана до побудови нової історії, яка була би справжнім даром Господнім та плодом свободи людської особистості. Тож також і мігранти є покликаними у Церкві бути протагоністами витворення цієї дійсності, разом з усім Божим людом, який є ніким інакшим як подорожнім на цій землі (пор. RMi 32, 49 і 71).

38. Більш конкретно, специфічні душпастирські принципи щодо гостинного прийняття мігрантів могли би бути окреслені наступним чином:

- турбота щодо окремої національної або обрядової групи, спрямована до розвитку справжнього католицького духа (пор. LG 13);

- необхідність забезпечити вселенськість та єдність, котра не може протиставитися, водночас, справі здійснення специфічного душпастирського служіння, за посередництвом якого мігранти доручаються, де тільки це можливо, душпастирській опіці з боку пресвітера, що розмовляє їхньою мовою, приналежного до тієї ж, що й вони, Церкви свого права, або ж пресвітерам, які би були споріднені з ними щодо даних критеріїв, з точки зору культури і мови (пор. DPMС 11);

- великої ваги слід надавати, отже, питанню рідної мови мігрантів, за посередництвом якої вони висловлюють своє світосприйняття, способи мислення та форми культури, а також і характеристичні особливості їхнього духовного життя та традицій їхніх рідних Церков (пор. DPMС 11).

Ця специфічна душпастирська діяльність знаходить своє окремішне місце в загальному контексті перебігу міграційних процесів, котрі, сприяючи витворенню цілої сітки взаємовідносин і взаємозв'язків між особами, що приналежать до різних національностей, етносів чи релігій, спричинюють і виявлення назовні характерних обрисів Христової Церкви (пор. GS 92) та змушують нас заново переосмислити екуменічну та діалогово-місійну цінність міграцій [42]. І дійсно, саме внаслідок міграційних процесів здійснюється поміж народами план Божого спасіння (пор. Ді 11,19-21) [43]. Тому є вкрай необхідним, щоби в середовищі мігрантів процвітало справді християнське життя, що простувало би до осягнення щораз то більшої зрілості і досконалості через звершення „євангелізаторського” „катехизаційного” апостолату (пор. CD 13-14 і DPMС 4).

Таке діалогічно-місійне завдання стоїть перед усіма членами містичного Тіла Христового, а тому самі мігранти повинні би зреалізувати його через участь в потрійній дії Христа як Священика, Царя і Пророка. Потрібно, отже, здвигати та розбудовувати в них та разом із ними будівлю живої Церкви, щоби відшукати, усі разом, спільно, та заново відкрити для себе справжні християнські цінності і щоби утворити справжню спільноту таїнства, віри, богочитання, милосердя [44] і надії.

Особлива ситуація, що в ній знаходяться Душпастирі/Місіонери, а також і миряни, що є задіяними у сфері душпастирювання, у їх стосунку до місцевої єрархії та окремих представників місцевого клиру, вимагає від них справді живого усвідомлення нагальної потреби здійснення їхнього служіння у якнайтіснішій єдності з дієцезальним Єпископом чи Єрархом, а також і з його клиром (пор. CD 28-29; AA 10 і PO 7). Трудність і важливість досягнення певних цілей та задач – як в плані спільнотного життя, так і в індивідуальному житті тієї чи іншої особи, – мали би стимулювати також і Душпастирів/Місіонерів, задіяних у середовищі мігрантів, до пошуку якомога ширшої та цілком справедливо затребуваної співпраці із членами чоловічих і жіночих інститутів богопосвяченого життя (пор. DPMS 52-55) та мирянами (пор. DPMS 56-61)[45].

Гостинність та солідарність

39. Міграційні процеси становлять, отже, справжню дійсність важливого суспільного явища, котре заторкує також і релігійний вимір людської особистості, та надають мігрантам-католикам виняткову, хоча нерідко досить-таки болючу можливість досягнути та усвідомити собі глибший зміст їхньої приналежності до Католицької Церкви, в більш загальному розумінні цього терміну.

Для досягнення цієї мети є надзвичайно важливо, щоби окремі місцеві спільноти, на певному етапі здійснення ними свого служіння на користь мігрантів, не стали вважати, що їхнє зобов'язання щодо них вичерпується самими лиш простими жєстами братньої допомоги або підтримкою та прийняттям окремих законів, котрими би забезпечувалася можливість останніх з достоїнством, гармонійно, органічно і повноправно влитися в життя місцевої спільноти, яка би з належною повагою ставилася до необхідності справедливого пошанування гідності особи мігранта. Християни повинні бути справжніми промоторами автентичної і властивої їм культури гостинності (пор. EEu 101 і 103), котра була би здатною відповідно поцінувати також і в іншій людині шляхетні вартості людської особистості, без огляду на ті труднощі, котрі товаришать дійсності співжиття з тими, хто так сильно відрізняється від нас (пор. EEu 85, 112 і PaG 65).

40. Все це християни зможуть зробити дійсністю за допомогою по-справжньому братньої гостинності, відповідаючи на заклик св. Павла: „Тому приймайте один одного, як і Христос прийняв вас у Божу славу” (Рим. 15, 7) [46].

Очевидно, сам по собі цей заклик, яким би високодуховним та піднесеним він не був, не спричинює автоматично конкретної відповіді на наші злободенні запитання; ним, зокрема, аж ніяк не подолати таку поширену в наш час посеред людей загальну боязнь чи непевність у завтрашнім дні, він не забезпечує і не

гарантує належної поваги до законних і справедливих вимог по забезпеченню благоустрою та процвітання гостинної спільноти. Але справжній християнський дух належним чином окреслить і виявить спосіб мужнього і вольового вирішення цих проблем і запропонує конкретні шляхи їхнього розв'язання в контексті щоденного життя наших християнських спільнот (пор. ЕЕу 85 і 111).

41. Тому ціла Церква гостинної країни повинна з великим зацікавленням та готовністю допомогти спостерігати за міграційними процесами. В Помісних Церквах має бути продумана та розпрацьована програма душпастирського служіння, щоби допомогти вірним провадити життя справжньої віри у новому, сьогоденному контексті суспільного життя, який характеризується співприсутністю на тій же самій території великої кількості різних культур та релігій [47]. Тому є так необхідно, за посередництвом працівників, задіяних у сфері соціального служіння та душпастирства, надати автохтонним жителям даної місцевості можливість пізнати увесь комплекс проблем, які стосуються міграційних процесів, і вчасно протиставитися виникненню необґрунтованих підозрінь та образливих упереджень щодо іноземців.

В процесі навчання релігії та при катехизації слід уміти знайти відповідний метод для успішного формування у християнській свідомості учнів духа справжньої гостинності, зокрема у відношенні до найбільш убогих та упосліджених, – а саме такими найчастіше відчують себе мігранти, – гостинності, цілковито основованої на почутті любові до Христа, у певному переконанні, що добро, вчинене ближньому, та ще й найбільш потребуєчому, з огляду на любов до Бога, стає немов би вчинене Самому Богові. Таке катехитичне повчання, отже, не може не заторкувати тих поважних проблем, котрі попереджують та супроводжують явище міграції. А цими проблемами є: демографічне питання, трудове задіяння та умови праці мігрантів (явище незаконного трудового задіяння мігрантів), турбота і опіка над багатьма літніми особами, кримінальні угруповання, експлуатація праці наманого робітника-мігранта та незаконна торгівля людьми і контрабанда людських ресурсів.

42. Очевидно, що надзвичайно корисним і правильним буде розрізнявати, щодо питання гостинності, ті чи інші аспекти гостинності як такої (або ж первісної гостинності, що є достатньо швидкоплинним і обмеженим у часі), від гостинності у властивому значенні цього терміну (вона оглядає проекти, що є більш розтягнутими часово) та від повної інтеграції мігранта в контекст суспільного життя гостинної території (ціль дальшої перспективи, процес осягнення якої повинен бути постійним, невинним та відповідним у засобах).

Працівники, задіяні у сфері душпастирства мігрантів, компетентні у всьому, що стосується справи посередництва у взаємовідносинах між різними культурами – служителі, які обов'язково повинні бути в штаті також інших католицьких спільнот, – є покликані для допомоги в справі пов'язання справедливих вимог

загального порядку, законності та соціальної захищеності із принципами християнського покликання до гостинності та милосердя у кожному конкретному випадку. Важливим буде також, щоби кожен усвідомив, якою великою є користь, причому не тільки у сфері економічного життя, що її отримують розвинені індустріалізовані країни, від регульованого міграційного руху, та щоби кожен, в той же сам час, щораз то більше зростав у пізнанні того, що потребі в робочих руках відповідає також і потреба тих, хто є власниками цих рук, тобто чоловіків, жінок та цілих родин, включно з дітьми та похилими віком.

43. Важливим, отже, є значення служіння первісної допомоги й гостинності (тут маємо на увазі, наприклад, існування „притулків мігранта”, зокрема у так званих „транзитних” країнах, якими мігранти простують до країни свого остаточного призначення), баченої як відповідь на ті нагальні потреби, які завжди безпосередньо супроводжують будь-яке міграційне явище: харч, нічліг, медична допомога, матеріальна допомога, психологічні поради. Не менш важливим є також і служіння у сфері властивої гостинності, в прямому розумінні цього слова, кінцевою метою якого є прогресивна інтеграція мігранта в суспільне середовище гостинної країни та досягнення ним рівня самодостатності. Окремим словом хочемо згадати тих, хто займається проблемами воз'єднання родин, навчання і виховання дітей мігрантів, питанням їх розселення, працевлаштування, об'єднання в товариства, забезпечення їхніх громадянських прав і свобод та різними формами участі імігрантів у суспільному житті країни їхнього прибуття. Окрім цього, релігійні, соціально-допомогові та культурні товариства християнського спрямування повинні дбати про те, щоби максимально задіяти імігрантів до участі в їхній діяльності.

Літургія та побожні звичаї

44. Еклезіологічні принципи душпастирської роботи в середовищі мігрантів допоможуть також і в прагненні звершення відповідного літургійного служіння, котре було би більш чутливим до історичного та антропологічного виміру міграційних процесів, з тим щоби саме літургійне служіння могло стати живим вираженням переживань спільноти вірних, котрі тут і тепер пліч-о-пліч простують на шляху до спасіння.

Так відкривається нам питання взаємовідношення між Літургією Церкви та призначенням, традиціями і обдаруваннями різноманітних культурних груп та проблема, котра полягає в тому, щоби змогти дати адекватну відповідь на ті чи інші конкретні ситуації соціального та культурного життя суспільства, в контексті здійснення душпастирської праці, спрямованої на задоволення потреби у специфічному літургійному вишколі та на поживлення літургійного життя (пор. SC 23), з тим щоби сприяти більш активній участі вірних в житті Помісної Церкви (пор. EEu 69-72 і 78-80).

45. З огляду також і на обмеженість власних можливостей, пресвітери повинні належним чином доцінити співпрацю, що їй їм надають миряни в здійсненні служіння, яке не вимагає поставлення у священничий чин. Під цим оглядом, слід уважно вивчити можливість проведення – там, де немає можливості скористатися послугами поставленого і уповноваженого пресвітера, – так званих недільних спільнотних зібрань навіть без участі священнослужителя, в тому числі і в спільнотах імігрантів (пор. ККП кан. 1248, §2). Під час таких зібрань спільнота молиться, посеред неї голоситься Боже слово, її члени мають можливість приступити також і до Причастя (пор. PaG 37), а все це відбувається під головуванням диякона або ж спеціально і законно призначеного для цього мирянина [48]. Бо ж дійсно, брак священників, котрі служили би потребам мігрантів, може бути частково заступлений власне через канонічне уповноваження і наділення певними повноваженнями зі сфери парохіяльного служіння спеціально приготуваних для цієї мети мирян, у відповідності до приписів ККП (пор. канн. 228, §1; 230, §3 і 517, §2).

У всьому іншому слід пристосовуватися до вимог загальних нормативних положень, попередньо проголошених Апостольським Престолом та згаданих в Апостольському Листі *Dies Domini*, як слідує: „Враховуючи ймовірність неможливості служіння Євхаристії, Церква рекомендує скликати недільні зібрання спільноти навіть і за відсутності священника, у відповідності до вказівок і розпоряджень Апостольського Престолу, опрацювання щодо практичного застосування яких поручається окремим Єпископським Конференціям” [49].

В цьому контексті, пресвітери нехай подбають про те, щоби повчати Божий люд щодо необхідності більшого усвідомлення потреб плекання в контексті життя кожної Помісної Церкви справжніх покликань до міністеріального священства та щоби пошукати також і всередовищі мігрантів наполегливе душпастирське служіння з метою віднайдення та підтримки нових покликань до священничого служіння (пор. EE 31-32 і PaG 53-54).

46. Особливої уваги вимагає також і турбота про питання приватного набоженства і побожних практик, оскільки останні нерідко є однією з найяскравіших характеристичних особливостей спільнот мігрантів. Окрім визнання того, що „добре зорієнтована, головню за посередництвом проведення успішної євангелізаційної педагогіки, народна побожність таїть у собі надзвичайно велике багатство вартостей” (EN 48), потрібно пам'ятати, під цим оглядом, що для багатьох мігрантів саме вона і є основоположним елементом їхнього пов'язання із рідною Церквою та з чіткими способами переосмислення та практикування власної віри. Тут йдеться, отже, про те, щоби розпочати справжню всеохоплюючу євангелізаційну акцію та щоби місцева католицька спільнота могла належним чином пізнати та оцінити окремі форми побожності мігрантів з метою кращого зрозуміння стилю їхнього життя та ментальності. З

цієї єдності духа може зродитися і постати практика більш живої, активної та духовно багатшої участі вірних у літургійному житті Церкви.

Те ж саме можна сказати і стосовно питання взаємовідносин із різними Східними Католицькими Церквами. І дійсно, служіння Божественної Літургії в обряді власної Церкви свого права, як також і використання рідної мови мігрантів при звершенні церковних богослужінь є надзвичайно важливим, оскільки виступає в якості гаранта духовної самотності католицьких мігрантів Сходу [51].

47. З огляду на особливі умови життя мігрантів, душпастирське служіння в їхньому середовищі повинно значною мірою стосуватися, також і з літургійної точки зору, родинної проблематики, в контексті якої сама родина була бачена в якості „домашньої церкви”; разом із цим, таке служіння мало би не упускати з уваги і питання спільної молитви сімей мігрантів, заснування груп та гуртків біблійного читання родинного характеру, питання спільного родинного святкування празників літургійного круга (пор. ЕЕч 78). Особливої уваги вимагають також і форми різнорідних благословень родини, що їх пропонується у Требнику (чинопослідуванні благословень) [52].

Окрім цього, сьогодні все більше відчувається гостра потреба опіки над родинами мігрантів з ціллю якомога активнішого залучення їхніх членів до справи sacramентального душпастирювання, за допомогою якого є можливим вдихнути новий дух у життя християнських спільнот. Адже багато молодих людей (пор. РаG 53), а також і осіб зрілого віку саме в такий спосіб віднаходять значення та вартість тих шляхів і засобів, котрі сприяють відживленню й скріпленню їхньої віри та впевненішому їх поступуванню у чеснотливому християнському житті

48. Однак сьогоднішній релігійний плюралізм, під виглядом цілковитого релятивізму та синкретизму в сфері релігійного життя суспільства, становить також і поважну небезпеку для віри. Для подолання цієї загрози є необхідним випрацювати нові способи душпастирювання, які дозволили би відповідним чином співвіднести із даним явищем, що разом із розквітом різнорідних сект являє собою одну з найбільших проблем для душпастирського служіння в сучасний нам період [53].

Мігранти-католики

49. Що стосується мігрантів католицького віросповідання, Церква має чітко сформульований план проведення душпастирської діяльності в їхньому середовищі, який враховує специфіку різності їхніх мов, походження, культури, національності й традиції, а також і їхньої приналежності до якоїсь окремої Церкви свого права із власним обрядом. Саме ця категорія мігрантів часто створює свої поселення на території устійнених місцевих територіальних

парохій, тож саме з цієї причини слід постійно пам'ятати про них, дбаючи про перспективу заснування для них окремої парохії чи створення власної єрархічної структури для вірних, які приналежать до тієї чи іншої Церкви свого права. Адже зовсім не варто помножувати негативні наслідки, спричинені віддаленням від рідної домівки, родини, рідного мовного середовища тощо, оминати які, покидаючи рідну землю, є практично неможливо, також і наголошенням на відчуженість мігранта з огляду на різність обряду або ж його релігійну самобутність.

50. Беручи під увагу присутність на певній території значної кількості численних та однорідних груп мігрантів, слід заохочувати їх до заховання власної, питомої для них традиційної католицької спадщини. Зокрема, потрібно шукати можливості забезпечення їм добре структурально організованої душпастирської опіки зі сторони священнослужителів, які були би спорідненими із ними на підставі їх мовної, культурної та обрядової приналежності, надаючи перевагу найбільш відповідній із запропонованих у ККП та ККСЦ формі юридичної структурної організації.

В будь-якому випадку, ніколи не буде зайвим наголосити на необхідності якомога глибшої співпраці між місіями, створеними на основі критерію мови або ж обряду, та територіальними парохіями. Надзвичайно важливим буде також і справа здійснення душпастирської акції, спрямованої до глибшого взаємного пізнання, використовуючи кожен нагоду, що зроджується в процесі здійснення звичайної душпастирської діяльності, для того щоби активніше задіяти імігрантів у спільнотне життя місцевих парохій (пор. EEu 28).

В тих же випадках, коли незначна кількісно присутність таких мігрантів не дозволить на здійснення душпастирського служіння їхнім релігійним потребам у певним чином структурно організований спосіб, Помісна Церква їхнього місця прибуття повинна допомогти їм подолати всі труднощі, пов'язані із їхнім розривом з рідною для них спільнотою вірних, а також зі складністю їхнього пристосування та активного включення в життя спільноти у країні їхнього прибуття.

У центрах скупчення меншої кількості імігрантів, все ж таки, надзвичайно цінною справою є організація систематичного катехитичного навчання та літургійного життя, здійснювана задіяними у сфері душпастирювання ченцями та мирянами, у тісній співпраці із душпастирем/місіонером (пор. EEu 51, 73 і PaG 51).

51. Вартує також згадати тут і необхідність здійснення душпастирської турботи щодо закордонних спеціалістів-галузевиків, технічного персоналу, студентів, котрі тимчасово перебувають на території країн, переважна більшість яких сповідує іслам або ж інші релігії. Покинуті на себе самих та без духовної опіки та проводу, вони, замість того, щоби бути живими свідками християнської віри,

можуть стати причиною для витворення помилкових уявлень про християнство. І це говоримо, незважаючи на той позитивний вплив, що його мають на життя у згаданих країнах багато тисяч тих християн, які дають добре свідчення віри, або ж той вплив, що його здійснюють на життя місцевого суспільства, після повернення до рідних країв із нечисленною присутністю християн, нещодавні мігранти, приналежні до іншого віросповідування, котрі вертаються з теренів, заселених переважно католиками.

Мігранти-представники Східних Католицьких Церков

52. Мігранти-католики, що приналежать до Східних Католицьких Церков, кількість яких сьогодні все більше зростає, вимагають до себе особливої уваги стосовно справи здійснення душпастирського служіння в їхньому середовищі. Найперше, слід згадати, у цьому контексті, про існування канонічного зобов'язання притримуватися – повсюди, де тільки це є можливим, – власного обряду, що є баченим в якості літургійної, богословської, духовної та дисциплінарної спадщини (пор. ККСЦ кан. 28, §1 і PaG 72).

Як наслідок, навіть „хоч би вони і були доручені опіці Єрарха або пароха іншої Церкви свого права, залишаються, однак, приписаними до власної Церкви свого права” (ККСЦ кан. 38); більше того, навіть довготривала практика приступання до святих таїнств у відповідності до обряду іншої Церкви свого права, зовсім не означає, що тим самим вони стають приписані до цієї Церкви свого права (ККП кан. 112, §2), оскільки існує виразна заборона „переходу до іншої Церкви свого права без згоди Апостольського Престолу” (ККСЦ кан. 32 в ККП кан. 112, §1).

Таким чином, східні мігранти-католики, затримуючи за собою право та обов'язок притримуватися власного обряду, мають також і право активно включатися і брати діяльну участь в літургійному служінні будь-якої іншої Церкви свого права, в тому числі і латинської Церкви, у відповідності до приписів літургійних книг (пор. ККСЦ кан. 403, §1).

Церковна Єрархія повинна дбати також і про те, щоби всі ті, хто має тісні зв'язки і жваві взаємовідносини з вірними іншого обряду, добре знали і належно шанували його (пор. ККСЦ кан. 41), і здійснювати нагляд, щоби ніхто не почувався обмеженим у користуванні ним своїми правами і свободами через мову, якою розмовляє, або з причини обряду, якого притримується (пор. ККСЦ кан. 588).

53. І дійсно, II Ватиканський собор (CD 23) декретує, що: „На територіях спільного проживання вірних, які приналежать до різних обрядів, місцевий Єпископ повинен розпорядитися, щоби було забезпечено всім необхідним потреби кожного, як за посередництвом служіння священника, так і через заснування парохії відповідного обряду; або ж через призначення окремого Єпископського Вікарія, котрий був би наділений відповідними повноваженнями

та, якщо це необхідно, навіть поставлений у Єпископський сан; або ж, нарешті, дбаючи про своє власне призначення як Єпископа-Ординарія для різних обрядів”. Окрім цього, „Єпископ може призначити одного або більшу кількість Єпископських Вікаріїв, котрі, на підставі права... у справах вірних, що приналежать до якогось окремого обряду, втішаються тією ж самою владою, що її загальне право надає Генеральному Вікарієві” (CD 27).

54. У відповідності до рішень Собору, ККП (кан. 383, §2) постановляє, що якщо дієцезальний Єпископ „має у своїй дієцезії вірних іншого обряду, він повинен подбати про задоволення їхніх духовних потреб як через призначення окремих священників чи парохів іншого обряду, так і через встановлення окремого Єпископського Вікарія”. Останній, на підставі кан. 476 ККП, „втішається такою ж самою звичайною владою, котра, у відповідності до приписів загального права,... визнається за Генеральним Вікарієм” також і у стосовно вірних якогось визначеного обряду. Після проголошення принципу територіальності парохії як такої, ККП постановляє, що там, „де це буде вважатися за доцільне, слід засновувати персональні парохії, у відповідності до критерію обрядової приналежності” (кан. 518).

55. В такому випадку, ці парохії канонічно приналежать до структури латинської дієцезії, а їхні парохі того ж таки обряду є вписаними до дієцезального клиру латинського Єпископа-ординарія. Однак слід зазначити, що хоча вірні – гіпотетично, наскільки це дозволяє припустити припис даного канону, – і знаходяться в межах юрисдикції латинського Єпископа, було би доцільним, щоби він, перш аніж заснувати для них окрему персональну парохію або призначити для них окремого пресвітера в якості їхнього душпастиря чи пароха, або ж настановити для них Єпископського Вікарія, порадився як з Конгрегацією у справах Східних Церков, так і з відповідними єпархами, а особливо із патріархом

Варто пригадати тут, що норматива ККСЦ (кан. 193, §3) і дійсно передбачає, що коли єпархіальні Єпископи „настановляють такого роду пресвітерів, парохів або синкелів для опіки над вірними Патріарших Церков, повинні встановити відносини з Патріархами, в цьому зацікавленими, і за їх згодою діяти власною владою, якнайскоріше повідомивши Апостольський Престіл; якщо Патріархи з якоїсь причини не погоджуються, тоді справа повинна бути передана Апостольському Престолові” [54]. І хоча у ККП і бракує виразного припису щодо цього, ця ж норматива, на підставі аналогії права, повинна стосуватися також і дієцезальних Єпископів латинської Церкви.

Мігранти, приналежні до інших Церков та церковних спільнот

56. Щораз то кількісніша присутність на традиційно католицьких територіях також і християн-імігрантів, які не перебувають у повному сопричасті з Католицькою Церквою, відкриває для Помісних Церков цілий спектр нових

можливостей, щоби переживати конкретику свого щоденного життя в душі екуменічного братерства і, невіддатливо для спокуси впадання в улесливі іренізми та прозелітизм, на практиці втілювати в повсякденну дійсність життя справу глибшого взаємного пізнання і взаємопорозуміння між різними Церквами і Церковними Спільнотами. Тут йдець про потребу відзискання такого духа апостольської любові, котрий, з однієї сторони, поважав би сумління інших людей та визнавав ті блага, що їх носієм є кожна людська особа, але з іншого боку, вичікував догідного часу, щоби стати справді дієвим засобом і знаряддям для реалізації найсокровеннішої дійсності зустрічі між Христом та його ближнім співбратом. Вірні-католики не повинні ніколи забувати, що справжнім служінням та знаком-виразником великої любові є також і гостинне прийняття інших братів до повного сопричастя із Церквою. У кожному разі, „якщо священники, служителі або ж спільноти, котрі не перебувають у повному сопричасті із Католицькою Церквою, не мають місця чи тих літургійних речей, котрі є необхідними, щоби вони могли гідно і достойно відслужити чинопослідування якогось богослужіння, дієцезальний Єпископ може дозволити їм на використання церкви або ж іншої будівлі Католицької Церкви, а також і випозичити їм ті необхідні для звершення їхнього культу речі, в котрих вони мали би потребу. В аналогічній ситуації, їм може бути дозволено також і на звершення похоронних та інших поминальних богослужінь на території католицьких кладовщ” [55].

57. Слід згадати тут і про законність прийняття християнами-некатоликами, у певних обставинах, також і Пресвятої Євхаристії разом із католиками, у відповідності до принципів і положень, стверджених у нещодавній енцикліці *Ecclesia de Eucharistia*. І дійсно, „навіть при цілковитій незаконності євхаристійного співслужіння, за відсутності повного сопричастя, в особливих випадках та при особливих обставинах, цей принцип не стосується уділення святого Таїнства Євхаристії окремим особам, що приналежать до інших Церков або Церковних Спільнот, які не перебувають у повному сопричасті із Католицькою Церквою. Адже ціль, що її переслідується у даному випадку, полягає в тому, щоби подбати про вдоволення поважної духовної потреби, що дотичить справі вічного спасіння окремих людей, а не в тому, щоби здійснити акт якогось незрозумілого міжпричасного дійства, котрий як такий є неможливим до тієї пори, доки не будуть у видимий спосіб встановлені зв'язки повного церковного сопричастя. Саме у цьому контексті це питання було розглянуто на II Ватиканському соборі, який чітко визначив способи взаємовідносин католиків з християнами Сходу, котрі, перебуваючи в добрій вірі і будши ще і досі відокремленими від повної церковної єдності із Католицькою Церквою, спонтанно приступають до Святого Причастя, уділюваного служителем Католицької Церкви та є належним чином приготовлені до Його прийняття (пор. ОЕ 27). Цей спосіб поступування пізніше був ратифікований обидвома кодексами, в яких, на підставі окремих уточнень, визначається також і норматива поведінки у даній ситуації стосовно інших, несхідних християн, котрі не перебувають у повному сопричасті з Католицькою

Церквою (пор. ККП кан. 844, §§3-4 і ККСЦ кан. 671, §§3-4)” [56].

58. В будь-якому разі, в Напрямних Положеннях по застосуванню принципів та норм щодо екуменізму ведеться окрема мова стосовно згаданих положень: „Католики повинні довести свою ширю повагу до літургійної дисципліни та сакраментального життя інших Церков і Церковних Спільнот, натомість останні... є покликані до складання такого ж засвідчення щодо відповідної дисципліни Католицької Церкви” [57].

Ці розпорядження та „екуменізм повсякденного життя” (PaG 64), у випадку мігрантів, не забаряться із виявом своїх благодатних наслідків. Важливими моментами екуменічного процесу могли би стати, в будь-якому випадку, дні визначніших літургійних святкувань різних релігійних Конфесій, уже традиційні святкування Світового дня миру, мігранта і біженця, а також і щорічний Тиждень молитов за єдність християн.

Мігранти, що сповідують інші релігії

59. У ці останні часи все більше дає знати про себе на теренах давньої, ще первісної християнської традиції присутність великої кількості імігрантів, котрі сповідують інші релігії. У всьому, що стосується відношення до них, слід керуватися чіткими і виразними положеннями католицького віронавчання, а зокрема енцикліки *Redemptoris Missio* [58] та Інструкції *Dialogo e Annuncio* [59].

У сповненому належної християнської мудрості та цілковитої поваги до свободи кожної людської особи свідченні любові й милосердя, що вже само по собі має велику вартість для звершення справи євангельського благовістування, будучи здатним ефективно співдіяти справі відкритості людських сердець до виразної проповіді Доброї Новини, Церква бере на себе зобов'язання подбати про забезпечення і гарантію гідних людського достоїнства умов життя також і для імігрантів-нехристиян. Мігранти-адепти різних релігій також заслуговують на посильну підтримку, щоби й вони могли зберегти і розвивати той вимір людського життя, котрий виходить за межі звичного земного існування.

Церква, отже, є покликаною розпочати з ними дієвий діалог, „який повинен бути ведений та здійснюваний з переконанням, що саме Церква і є тією звичайною дорогою, котрою слід простувати до осягнення спасенної вічності, і що тільки вона посідає всю повноту множини засобів спасіння” (RMi 55; пор. також PaG 68).

60. Це вимагає від гостинних католицьких спільнот здатності й уміння належним чином щораз то відповідніше доцінювати їхню власну самотність, зв'язати їхню відданість Христові, глибше пізнавати зміст та сутність віри, віднаходити у собі покликання і сили до звершення місійної діяльності та свідчити Ісуса Господа і його Євангеліє. Це, в своє чергу, є необхідною

передумовою для вироблення внутрішньої постави і відношення до ведення щирого, відкритого та сповненого взаємної поваги і пошани діалогу з усіма, діалогу, котрий був би позбавлений ризиків та небезпеки інфантильної наївності та безініціативної невідповідності (пор. PaG 64 і 68).

Завдянням християн є, зокрема, надання імігрантам посиленої допомоги у справі їх інтеграції в соціальний та культурний контекст суспільного життя гостинної країни, з прийняттям усіх вимог цивільного законодавства, що до них були би скеровані (пор. PaG 72). Християни покликані до справедливого засудження і таврування – головно, за посередництвом свідчення власного щоденного життя, – тих певних невідповідностей, котрі є присутніми в контексті соціального життя розвинених індустріалізованих країн (матеріалізм і комунізм, моральний релятивізм та релігійний індіферентизм) і які могли би завдати непоправної шкоди релігійним переконанням імігрантів.

Більше того, заохочуємо, щоби це служіння стосовно мігрантів виконувалося не тільки завдяки зусиллям та присвяті окремих поодиноких християн чи за виключної участі традиційних допомогових і харитативних організацій, але щоби воно було прописаним також і в комплексній програмі дій всіх церковних рухів та товариств мирян (пор. CfL 29).

Чотири точки особливої уваги

61. З метою уникнення можливих непорозумінь та замішань, беручи під увагу загально визнану різність щодо сповідуваних релігійних поглядів, з пошаною до власних священних місць та місць сакрального призначення й релігійних почуттів інших людей, не вважаємо за доречне, щоби католицькі місця та будівлі, пов'язані зі справою богочитання – церкви, каплиці, святі місця, місця і будівлі, виокремлені для проведення специфічної євангелізаційної та душпастирської діяльності, – були віддані у користування представникам нехристиянських віросповідань, а тим більше, щоби вони використовувалися ними для укриття від справедливого покарання з боку державної влади. Натомість приміщення соціального призначення – для проведення вільного часу, для гри та інших видів діяльності соціального характеру – могли би і повинні би бути відкритими для осіб, які сповідують інший релігійний світогляд, очевидно, із належним пошануванням правил, котрими регулюється діяльність цих закладів. Ті міжособові контакти та спілкування, що там виникають є, в дійсності, прекрасної нагодою для сприяння справі швидкої інтеграції новоприбулих в контекст суспільного життя у даній місцевості та для віднайдення і підготовки дієвих культурних посередників, здатних успішно подолати всі перешкоди, спричинені різністю культур і релігійних поглядів, співдіючи, водночас, також і справі глибшого взаємного особистісного пізнання.

62. Також і католицькі школи (пор. EEu 59 і PaG 52), з огляду на прийняття до

лав своїх вихованців дітей мігрантів, які сповідують іншу релігію, зовсім не повинні зрікатися власних характеристичних особливостей та питомих для них цілей навчально-виховного процесу, що є скерований у напрямку до християнських життєвих вартостей [60]. Про це слід відразу ж і однозначно повідомити батьків, котрі хотіли би записати до цих закладів своїх дітей. Одночасно із цим, жодна дитина не повинна бути змушувана до участі в літургійному служінні Католицької Церкви та до того, щоби здійснювати будь-яку діяльність, яка би суперечила її власним релігійним переконанням.

Окрім того, час, що є передбачений і визначений програмою на навчання релігії, якщо скористатися ним у відповідності до вимог дидактики, може в довільний спосіб бути використаний учнями для ознайомлення із відмінним від їхнього релігійним світосприйняттям. На таких заняттях потрібно, перш за все, вчити дітей повазі до носіїв іншого релігійного світогляду, уникаючи, однак, будь-якого роду релятивізму.

63. Що ж стосується укладення подружжя між католиками та мігрантами-нехристиянами, то слід наголошувати на його недоречності, за винятком тих рідкісних випадків, коли, з огляду на окремі обставини та специфіку релігії нехристиянської сторони, воно може бути дозволеним, у відповідності до нормативи ККП та ККСЦ. Враз зі словами папи Івана Павла II, слід пам'ятати, що: „В родинях, де обидві сторони сповідують католицьку віру, подругам є багато легше розділити свою віру зі своїми дітьми. З вдячністю визнаючи успіх тих мішаних подруж, котрі успішно сприяють глибшому усвідомленню віри як самих подругів, так і їхнього потомства, Синод закликає душпастирів до ревної праці в напрямку підтримки укладення подруж між чоловіками і жінками тієї ж самої віри” [61].

64. І нарешті, у взаємовідносинах між християнами та представниками інших релігій особливої важливості набирає питання практичного дотримання принципу взаємовідповідності, що його бачиться не стільки як відношення чисто ривендикативного характеру, а радше як взаємовідносини, основані на взаємній повазі та справедливості у сфері юридично-релігійних взаємин. Ця взаємовідповідність є також і певною внутрішньою поставою серця і духа, вона робить нас здатними жити – де б ми не перебували – спільно, разом, в рівності прав та обов'язків.

Здорова взаємовідповідність служить рушійною силою для кожного у його особистісному становленні в якості „адвоката-захисника” прав меншин там, де його власна релігійна спільнота є у більшості. В таких ситуаціях слід переноситися думкою до стану численних мігрантів християнського віросповідання, котрі перебувають на території країн, корінне населення яких є, здебільшого, не католиками і де права іновірців на свободу віросповідання є, більшою мірою, обмежені та зневажені.

Мігранти-мусульмани

65. В цьому контексті, слід зазначити, що в деяких країнах сьогодні більшою або меншою мірою, у процентному відношенні, появляє себе присутність мігрантів-мусульман, щодо яких ця Папська Рада також прагне проявити свою турботу і опіку.

II Ватиканський собор, стосовно цього питання, говорить про необхідність зайняти по-справжньому євангельську позицію та запрошує до очищення пам'яті від усіх історичних непорозумінь минулого, до плекання спільних цінностей та виразливої пошани існуючих відмінностей, оминаючи небезпеку досягнення компромісу ціною втрати тих чи інших принципів християнства [62]. Католицькі спільноти є, отже, запрошені до глибшої застанови, ціллію і завданням котрої було би краще усвідомлення різниці, існуючої між доктринальним віронавчанням, практиками релігійної побожності та моральністю практичного життя ісламської релігії, з тим щоби можна було безпомилково визначити і відокремити те, що є корисним поділяти і переймати для себе, від того, що таким не є.

66. Віра у Бога, Творця і Милосердного Володаря, щоденна молитва, піст, жертва благостині, паломництва, аскетичний подвиг задля панування над змисловими пожаданнями, боротьба проти несправедливості та гніту – все це є спільними цінностями, що є присутніми також і в християнстві, хоча й у інших формі та вираженні. Поруч із цією спільністю, існують також і деякі розбіжності, окремі з яких оглядають здобутки сучасного розвитку загальнолюдського суспільства.

Маючи на увазі, перш за все, сферу прав людської особи, закликаємо, отже, щоби зі сторони наших братів і сестер мусульманського віросповідання було здійснено певне вольове зусилля в напрямку до усвідомлення справедливої необхідності вільної реалізації основних загальнолюдських свобод, непорушних прав людської особистості, шляхетного пошанування рівної гідності чоловіка і жінки, поміркованого і розважливого впровадження демократичних принципів управління загальнолюдською спільнотою та справедливого визнання компетенції світської влади. Слід також працювати і для досягнення певної гармонії у взаємовідношенні між вірою та законною автономністю творіння [63].

67. У випадку прохання про укладення подружжя між жінкою католицького віросповідання та чоловіком-мусульманином, – залишаючи в законній силі все, про що в п. 63 цього документа, та беручи під увагу думку місцевих душпастирів, – з огляду також і на гіркі попередні досвіди, необхідно здійснювати надзвичайно ретельне та поглиблене приготування, в часі якого наречені були би впроваджені в свідоме розуміння та „прийняття на себе” відповідальності за наслідки тих глибинних культурних та релігійних різниць, з

якими їм доведеться зіткнутися в майбутньому щоденному подружньому житті між собою, у взаємовідносинах із іншими родинами та рідним для мусульманської сторони довколишнім оточенням, куди ймовірно сторони з часом повернуться після довшого чи коротшого періоду „закордонного” життя.

У випадку реєстрації подружнього союзу в Консульському відділенні ісламської держави, католицька сторона повинна бути уважною та обережною, щоби не промовити вголос чи підписати документи, в яких би містився текст „шахади” (віровизнання мусульманської релігії).

Шлюби між католиками та мусульманами можуть бути дозволеними, якщо, незважаючи ні на що, відбудуватимуться, з уділенням канонічної диспензи та підтримкою цілої католицької спільноти перед або після укладення подружжя.

Одним із важливих служінь католицьких товариств, волонтерів та порадень є, отже, надання допомоги цим родинам у справі навчання і виховання дітей та принагідна підтримка найменш обділеної увагою та правами сторони мусульманської родини, тобто жінки, у справі усвідомлення та відстоювання нею своїх особистісних прав і свобод.

68. Що ж стосується питання хрещення дітей, то тут відповідні норми обидвох релігій – і це є загальновідомим фактом – знаходяться у різкому протиставленні одна до одної. Таким чином, цю проблематику слід конкретно та однозначно заторкувати в часі проведення передподружніх наук, а католицька сторона повинна зробити все від неї залежне, щоби виконати все те, чого вимагається від неї церковним законом.

У випадку навернення дорослого мусульманина та його прохання про уділення йому Хрещення, також вимагається розважливої уважності – як з огляду на специфічні особливості природи мусульманської релігії, так і з огляду на наслідки, які може це спричинити.

Міжконфесійний діалог

69. Сьогоднішнє суспільство, щораз складніше за своєю релігійною структурою також і з причини поживлених міграційних потоків, вимагають від католиків твердого переконання віри у їх готовності до становлення і підтримання ними справжнього міжрелігійного і міжконфесійного діалогу (пор. РаG 68). Задля досягнення цієї мети у Помісних Церквах вірним та працівниками у сфері душпастирського служіння в середовищі мігрантів повинна бути забезпечена можливість солідного приготування та відповідний рівень поінформованості щодо інших релігій, що дозволить успішно і безболісно подолати певні та стійкі упередження і релігійний релятивізм, а також оминати ризики несправедливої замкнутості та виникнення різнорідних фобій, котрі перешкоджають веденню діалогу та зводять поважні бар'єри, спричинюючи

також і прояви насилля та непорозуміння. Місцеві Церкви повинні дбати про те, щоби передбачити відповідні курси такого приготування у навчально-виховній програмі духовних семінарій, в процесі шкільного навчання та в контексті щоденного життя парохіяльних спільнот.

Діалог між різними релігіями не повинен бути уявлюваний тільки як пошук спільних точок дотику на шляху побудови мирного та благоустроєного громадянського суспільства, а головно як нагода для віднайдення членами самих релігійних спільнот більш глибинних внутрішньо-конститутивних спільностей. Тут маємо на увазі питання молитви, посту, первісного покликання людської особистості, її відкритості до вічності Творця, питання богопочитання та солідарності між народами [64].

І все ж, ми ніколи не маємо права відмовитися від справи й обов'язку прямого або опосередкованого, в залежності від конкретних оставин, проголошення євангельської благовісті про спасіння у Христі, Який є єдиним Посередником між Богом і людьми і до Якого є спрямована вся дія Церкви, так щоби ні необхідність братнього діалогу, ні потреба взаємного обміну та спільної участі у тих чи інших „загальнолюдських” вартостях не змогли применшити потреби і завдання Церкви щодо проповіді Євангелія (пор. RMi 10-11 і PaG 30).

Частина III

Робітники на ниві душпастирства сопричастя і спільності

В Церквах першої та другої Батьківщин

70. Для того, щоби справа душпастирства у середовищі мігрантів набула виміру справжнього сопричастя (яке зроджується на основі еклезіології сопричастя та прагне до духовності сопричастя), є необхідним, щоби між рідною Церквою мігранта та Церквою, котра, натомість, приймає потоки мігрантів, встановився зв'язок тісної співпраці, що постає, перш за все, на підставі доброї взаємної поінформованості стосовно всього, що є предметом спільної пасторальної зацікавленості згаданих церковних спільнот. Бо ж дійсно, неможливо уявити собі такої ситуації, щоби зацікавлені церковні спільноти не підтримували між собою жвавого і систематичного спілкування, також і за рахунок регулярних особистих зустрічей, на котрих би обговорювалися проблеми, що лежать у сфері живого інтересу з боку тисяч мігрантів. Для досягнення кращої координованості у всіх видах душпастирського служіння на користь імігрантів, Єпископські Конференції нехай доручать цю справу відповідній Комісії, а вже новопризначений Національний Директор займеться справою оживлення діяльності відповідних дієцезальних Комісій. У випадку неможливості постанови такої Комісії, справа здійснення координаційних дій у сфері душпастирського служіння повинна бути доручена принаймні одному спеціально призначеному для виконання цього завдання Єпископу або ж Промоторові. Таким чином буде засвідчено, що справа духовної опіки над тими, хто знаходиться далеко від рідної домівки, є завданням воістину загальноцерковного рівня, душпастирською задачею, вирішення якої не можна доручати великодушності чи добродійству окремих людей, пресвітерів, ченців чи мирян, а виконання якої слід домагатися за сприяння та підтримки, в тому числі і матеріальної, з боку місцевих Церков (пор. PaG 45).

71. Єпископські Конференції також дбатимуть про те, щоби факультети Католицьких Університетів, які знаходяться на території їхньої юрисдикції, належним чином працювали над справою поглиблення вивчення різних аспектів явища міграційних процесів, з огляду на ту конкретну користь, яку це могло би принести для ведення душпастирства у середовищі мігрантів. З цією метою, дозволяється увести відповідні курси до загального переліку обов'язкових навчальних предметів зі спеціалізації «Богословські науки».

Також і в духовних семінаріях не можна занедбувати справи спеціалізованого вишколу, котрий в особливий спосіб співвідноситься б із дійсністю міграційних процесів на глобальному, загальносвітовому рівні. Таким чином, «університети та семінарії, нехай і у цілком довільний та незалежний спосіб щодо програмного та методологічного наповнення їх навчально-виховного процесу, зможуть забезпечити своїм вихованцям можливість досягнення ґрунтового

пізнання фундаментальних тем, таких як: різність форм і характерів міграційних процесів (остаточна і безповоротна та сезонна міграції, міжнародна міграція та міграція всередині певної країни), причина переміщення великих мас людей, наслідки міграційного процесу, основні напрямки здорової душпастирської роботи в середовищі мігрантів, вивчення папських документів та постанов окремих Помісних Церков у царині цього питання» [65].

В кожному разі, *Quaderni universitari* Папської Ради (на той час – Папської Комісії) у справах душпастирства емігрантів та неосілих, разом із журналом *People on the move* та із великою кількістю різнорідних публікацій документів офіційної доктрини католицького віровчення щодо цього питання, могли би становити – принаймні, на цій початковій фазі нашого вивчення даного аргумента, – достойну допоміжну бібліографічну базу для ознайомлення інших зі сутністю явища міграційних процесів [66].

Післясинодальний Апостольський лист-заклик *Pastores dabo vobis* виразно наголошує, що душпастирська практика семінаристів повинна бути скерована у напрямку здобування досвіду служіння також і в середовищі мігрантів та неосілих [67].

72. Також і щорічне святкування Світового Дня (Тижня) мігранта та біженця є прекрасною нагодою підкреслити необхідність щораз то живішого практичного зацікавлення даною проблематикою та потребу душпастирської ревності й уважності у підході до розгляду цієї специфічної тематики, що її Святіший Отець кожнорічно унаочнює і конкретизує в своєму спеціальному *Зверненні*. Ця Папська Рада пропонує святкувати цей День (Тиждень) спільно, на загальноцерковному рівні, встановивши для цього окремий, чітко визначений і незмінний термін, щоби ще більшою мірою спричинитися до нашого спільного переживання, – знаходячись разом, в той же сам день і час, перед лицем Господнім, – цього дня совокупленої молитви, служіння та пожертви задля потреб мігранта та біженця.

Важливого значення, окрім святкування згаданої повище урочистості, може прибрати також і щорічна зустріч Єпископа/єпарха (бажано у місцевому кафедральному храмі) з загальним збором представників та членів різних етнічних груп, що проживають на території даної дієцезії/єпархії. У певному розумінні, практика такого святкування, що подекуди стала справді традиційною, вже справедливо отримала свою окремішню назву – «свято народів».

Національний Координатор для душпастирів і місіонерів

73. З-поміж усіх працівників, задіяних у сфері душпастирства в середовищі мігрантів, особливо виділяється роль Національного Координатора, призначення і завдання якого бачиться, здебільшого, не стільки як дієвого

помічника для самих мігрантів, скільки як допомогу для душпастирів/місіонерів, що працюють у різних, з огляду на критерій рідної для них мови, спільнотних групах. Він також є неначе живим виразником Церкви *ad quāt* на користь тих же душпастирів/місіонерів, навіть при тому, що в дійсності, по своїй суті, він зовсім не є їхнім безпосереднім представником. Національний Координатор існує радше для допомоги в служінні самим душпастирям/місіонерам, котрі, для здійснення ними відповідного душпастирського служіння, отримують свій «дозвіл на діяльність» у країнах зі значною присутністю мігрантів якоїсь певної національності або які походять з якоїсь конкретної країни, тобто Рескрипт від Єпископської Конференції *a qua* (пор. DPMС 36, 2).

74. Натомість у тому, що стосується його відношення до душпастирів/місіонерів, Національний Координатор здійснює служіння братнього нагляду, посередництва та забезпечення стабільності зв'язку у взаємовідносинах між різними спільнотами. Одначе він не має безпосередньої юрисдикційної компетенції над тими мігрантами, котрі, з огляду на отримання ними права на постійне або тимчасове місце проживання на даній території, підлягають юрисдикційній повновасті місцевих ординаріїв/єрархів Помісних Церков або єпархій. Він також не має жодної юрисдикції над особами душпастирів/місіонерів, котрі у всьому, що оглядає їхнє служіння, підпадають під владу місцевого ординарія/єрарха, від якого і отримують відповідні уповноваження. Національний Координатор повинен, отже, здійснювати своє служіння в тісному зв'язку із Національними та Дієцезальними Директорами у сфері душпастирства в середовищі мігрантів.

Душпастир і місіонар для мігрантів

75. Слідуючи духові перших документів Церкви [68] стосовно цього питання, прагнемо підкреслити, в цьому контексті, необхідність особливого приготування до здійснення цілком своєрідного, за своєю природою, душпастирювання у середовищі мігрантів (пор. PaG 72), яке є виразом справжнього місійного виміру Церкви і має справді піднесено-духовну ціль і мету. Таке приготування повинне бути здійснюване у зв'язку та під відповідальним контролем також і місцевого ординарія/єрарха рідної для мігранта країни.

76. У цьому контексті, слід сказати, що «комплексність та динамічна еволюційність, що її проявляють явища міграційних процесів, вимагає, задля більшої ефективності душпастирського служіння, сприяння з боку різнорідних допоміжних інституцій, яких основною ціллю і призначенням було би слідкувати за розвитком даного явища та дати йому об'єктивну оцінку. Йдеться про спеціалізовані пасторальні центри для окремих етнічних груп, а головно про центри вивчення даного феномена у різноплановій та міждисциплінарній перспективі, котрі могли би зібрати воедино та поставити на служіння справі

душпастирства в середовищі мігрантів весь необхідний для задіяння науковий потенціал» (СМУ 40). Цей пошук мав би служити орієнтиром також і в процесі семінарійного навчання та в навчально-виховному циклі різнорідних формаційних Інституцій чи в пасторальних Центрах, його слід належним чином використовувати головно і при приготуванні працівників, що будуть задіяними пізніше у сфері душпастирства в середовищі мігрантів.

77. Бути душпастирем/місіонером мігрантів *eiusdem sermonis* (які розмовляють тією самою мовою, тобто на підставі мовного критерію) зовсім не означає, що слід зробити себе заручником виключно одного, тобто питомого для якоїсь тільки однієї національності способу життя та вираження віри. Якщо, з одного боку, слід і дійсно підкреслити актуальність потреби здійснення такої душпастирської діяльності, котра би найкращим чином співвідносилася зі специфікою світосприйняття певного народу та у найефективніший спосіб відповідала би необхідності голошення християнської науки, використовуючи ті культурні засоби, які би якнайбільше відповідали рівню підготовки та конкретним потребам тих, до кого вона звернена, то з іншого боку, є також дуже важливим наголосити на тому, що вже сама специфіка здійснення такої душпастирської діяльності вимагає також і певної відкритості до нового світу та намагання до віднайдення в конкретних умовах життя свого власного місця, включно із повним задіянням мігрантів у повсякденному житті місцевої дієцезії.

Душпастир/місіонер має стати неначе містком на цьому шляху становлення, посередником, що пов'язує між собою спільноту мігрантів та гостинну спільноту. Він перебуває із ними, щоби внаслідок їхньої спільної бутності могла витворитися та заіснувати між ними справжня дійсність Церкви, найперше, у сопричасті з дієцезальним/єпархіальним Єпископом та співбратами у священстві, а зокрема із парохами, котрі виконують той же самий обов'язок душпастирського служіння (пор. ДРМС 30,3). Саме тому є необхідно, що він знав та належним чином оцінював культуру тієї місцевості, у якій його покликано виконувати його частку апостольської праці, добре володів мовою місцевого населення, вмів правильно співвідноситися із суспільством, в якому живе та працює, та шанував гостинну країну аж до плекання почуття і відношення справжньої любові до неї та готовності захищати її благоустрій і благополуччя. Душпастир/місіонер, котрий працює в середовищі мігрантів, навіть якщо він і основує своє душпастирювання з особливим наголосом на його етнічний чи мовний аспекти, повинен бути виrozumілим та розважним, добре усвідомлюючи собі, що справа душпастирської опіки над мігрантами повинна перетворюватися в роботу над справжньою розбудовою Церкви, основними питомими характеристиками якої є її екуменічне та місійне спрямування (пор. РМі 10-11; ДРМС 30,2).

78. Відповідальні за справу душпастирювання в середовищі мігрантів повинні, отже, бути добрими знавцями у сфері спілкування та взаємовідносин між

різними культурами, причому ця вимога в рівній мірі стосуються також і відповідальних за справу душпастирювання, котрі здійснюють свою діяльність і служіння безпосередньо на місцевому рівні, оскільки прибулі із-за кордону аж ніяк не зможуть самотужки ефективно розв'язати для самих себе питання їх повноцінної адаптації та інтеграції в культурне життя гостинного для них суспільства.

Основними завданнями працівника, задіяного у сфері душпастирського служіння в середовищі мігрантів будуть, отже, головним чином, наступні:

- збереження національної, культурної, мовної та обрядової самобутності мігрантів, оскільки цілком неможливо уявити собі справу здійснення ефективної душпастирської діяльності, яка би не оцінювала і не поважала духовну та культурну спадщину самих мігрантів, котра, в свою чергу, повинна природно увійти в живий контакт діалогу з місцевою Церквою та культурою, щоби могли належним чином відповісти на ті потреби, що їх нові обставини життя ставлять перед новоприбулими;

- провід на шляху до повноцінної інтеграції, котра би оминула всі ризики перетворення життєвого простору мігранта до обмежених кордонів культурного гетто та ефективно боролася би, в той же сам час, також і з явищем простої і банальної асиміляції мігрантів з боку місцевої культури;

- втілення в конкретику кожнодення справжнього місійного та євангельського духа через живу співучасть у всіх життєвих ситуаціях та обставинах життя мігрантів, у здатності до ефективного пристосування до них та витворення цілої сітки особистісних взаємопов'язань в загальному контексті виразного свідчення власних переконань та віри кожного через його щоденне життя.

Дієцезальне/єпархіальне священство як душпастирі та місіонери

79. Душпастирями/місіонерами можуть бути дієцезальні/єпархіальні пресвітери (котрі, звичайно, залишаються інкардинованими/приписаними до клиру власної дієцезії/єпархії, виїжджаючи за кордон для тимчасової душпастирської обслуги мігрантів) або ж пресвітери з числа ченців. Кожен із них – чи то дієцезальний/єпархіальний священник, чи чернець, – є покликаними до сповнення тієї ж самої місії і завдання, незважаючи на первісну різність та взаємну доповняльність покликання кожного з них

Дієцезальні/єпархіальні пресвітери, у випадку сповнення ними їхнього душпастирського служіння в межах території дієцезії/єпархії, відмінної від єпархії, у якій він інкардинований або до якої він приписаний, є фактично інтегровані до клиру даної дієцезії/єпархії, так що цілком повноправно втішаються членством у дієцезальному/єпархіальному пресвітеріаті [69], в такому ж самому стані знаходяться також і представники чернечого

священства. Таким чином, ніколи не буде зайвим підкреслити необхідність та важливість існування взаємної братської однодушності між душпастирями/місіонерами, а тим більше із місцевим ординарієм/єрархом та клиром дієцезії/єпархії, що їх гостинно приймає, а особливо із парохами. Поважною допомогою у цій справі може служити особиста участь у зібраннях священнослужителів та дієцезальних/єпархіальних соборчиках, а також систематичне і регулярне відвідування зборів, на яких піддаються вивченню та ретельному аналізу питання, дотичні до сфери соціального життя, моралі, літургії та ведення душпастирської праці. Таке відношення та поведінка є справжньою умовою *sine qua non* для успішного душпастирювання в дусі взаємної співпраці, солідарності та спільної відповідальності за досягнутий результат (пор. ДРМС 42). Також слід пам'ятати про те, що ця бажана єдність помислу, слова та дії повинна бути по-справжньому дієвою, адже тільки тоді вона зможе принести омріяні рясні плоди спільної взаємодії мігрантів та автохтонного населення. Ця солідарність намірів і дій зможе, таким чином, стати найкращим прикладом здорового пристосування взаємних потреб, можливостей та плідної співпраці й основою для поглибленого взаємного пізнання та взаємоповаги до культурної спадщини один одного.

Священики-ченці та брати і сестри – члени спільнот богопосвяченого життя – в їх присвяченні роботі з мігрантами

80. При здійсненні душпастирського служіння в середовищі мігрантів пресвітери та члени чоловічих і жіночих чернечих спільнот завжди були в числі перших, тож, з огляду на цей факт, Церква завжди з великою надією покладалася – і продовжує робити це і тепер – на їхню допомогу і підтримку. В цьому контексті, варто згадати, що Католицька Церква розцінює покликання до богопосвяченого життя у чернечому стані як особливе дарування Святого Духа, яке приймається, зберігається, пояснюється та розвивається і примножується Церквою у відповідності до питомого їй внутрішнього динамізму її власного розвитку [70]. Тим же самим Духом було в догідний час покликано до життя також і різні Інституції, які своїм особливим завданням мають, власне, справу здійснення апостольського служіння на користь мігрантів [71] та втішаються власною організаційною структурою.

Вважаємо за необхідне пригадати, в цьому контексті, те апостольське служіння, що його здійснюють, зокрема, черниці, так часто задіяні в сфері душпастирської опіки над імігрантами, у відповідності до великої множини харизм та специфічного і надзвичайно важливого, з пасторальної точки зору, служіння. Під цим оглядом, хочеться окремо підкреслити важливість того, про що йдеться в пособоровому Апостольському Заклику *Vita consecrata*: „Також і майбутнє нової євангелізації, як, зрештою, і майбутнє всіх інших форм місійної діяльності, є неможливо уявити собі без активного і ревного служіння жіноцтва, а зокрема богопосвячених черниць” (п. 57). І далі: „А тому слід здійснити окремі конкретні кроки, починаючи від справи удоступнення для

служіння жінки багатьох сфер та рівні суспільного життя, в тому числі і процесів розробки та опрацювання і формулювання та прийняття рішень, а зокрема у тих питаннях, які є безпосередньо до них дотичними” [72].

81. Окрім тих, про які вже згадувалося повище, також і інші Інститути богопосвяченого життя, і навіть ті, які не ставлять перед собою як своє окреме завдання справу служіння мігрантам, є сердечно покликаними до живої і дієвої участі у спільній відповідальності за вислід такого служіння. Бо ж дійсно, „завжди буде доречним та достойним всілякої похвали, коли вони присвячують себе душпастирській турботі над саме цією категорією вірних, перебираючи на себе виконання тих завдань і обов'язків, котрі найбільшою мірою відповідають питомій для них харизмі та тим цілям, що їх вони ставлять перед собою” (DPMС 53,2). І це є прямим і безпосереднім втіленням у життя соборових постанов, адже „з огляду на нагальні потреби у справі спасіння людських душ та брак дієцезального духовенства, чернечі Інститути, члени яких не присвячують свого життя і служіння виключно справі споглядання та контемпліативному життю, можуть бути покликані Єпископами до того, щоби віддати себе справі жертвовної співпраці у різних ділянках душпастирського служіння, зберігаючи, однак, за собою питомі характеристичні особливості покликання кожного з цих Інститутів. Настоятелі чернечих Інститутів, наскільки це можливо, нехай підтримують ініціативу такої співпраці, приймаючи на себе виконання, хоч би й тільки тимчасове, також і обов'язків парохіального уряду” (СD 35).

82. І якщо всі чернечі Інститути у здійсненні ними їхнього душпастирського служіння є покликані не упускати з уваги явище міграційного переміщення великих мас людей, вони повинні з відношенням шляхетної великодушності ставитися також і до закликати виокремити декількох своїх членів для справи більш інтенсивного їх задіяння у сфері душпастирювання в середовищі мігрантів. Адже багато хто з них є у стані скласти свій дорогоцінний внесок в справу здійснення душпастирської турботи над мігрантами, з огляду на те, що до їх лав входить багато ченців із диференційованим формативним вишколом, які походять з різних частин світу та можуть з відносною легкістю перенестися з одного культурного контексту суспільного життя до іншого.

Саме цього окремого служіння членів чоловічих та жіночих чернечих Інститутів у середовищі мігрантів і стосується особливе звернення Апостольського Заклику *Evangelii Nuntiandi*. Бо ж справді, „цілим їхнім життям вони є неначе знаком цілковитої відданості та готовності служіння Богіві. Церкві та братам. Саме через це їх служіння носить надзвичайно важливий характер в контексті того свідчення в очах світу, ... котре називаємо первісним свідцтвом на проголошення євангельської Благовісті. Це мовчазне свідчення убожества і відчуженості від усього надлишкового, свідчення кришталевої чистоти і практикування досконалого послуху може стати не тільки достойним викликом моральності цього світу та стимулом навіть для самої Церкви, але

також і яскравою і красномовною проповіддю, що здатна вразити також і тих людей доброї волі, котрі, не будучи християнами, є, однак, чутливими у їх відношенні до певних цінностей” (EN 69).

83. Пізніша *Інструкція*, від 25 березня 1987 року, тема якої стосується питання здійснення душпастирської опіки над мігрантами та біженцями, що її було опубліковано спільно Конгрегацією у справах чернечих та мирянських Інститутів богопосвяченого життя і Папською Комісією у справах міграції та туризму та адресовано до всіх Генеральних Настоятелів і Настоятельок, власне й підкреслює цю потребу душпастирської уважності щодо цього питання. Звернений до ченців заклик щодо особливої присвяти самих себе справі служіння мігрантам та біженцям знаходить свою глибинну мотивацію у певній співвідносності із найпотаємнішими бажаннями тих, хто був відірваний життям від коренів їхньої власної культури і духовності, від рідної домівки та звичного культурного контексту їхнього суспільного життя. Ці бажання нерідко залишаються невисловленими зі сторони тих, які щоденно живуть у відсутності реальної перспективи і надії на будь-яку стабільність, які є відчуженими аж до фактичного умертвлення їхнього духа у сподіванні на який-небудь вияв почуття братерства і сопричасності. І добровільно подарована їм солідарність з боку тих, хто свobodно обрав життя в убогості, ціломудренності та послузі, є не стільки навіть дієвою підтримкою у тяжку хвилину і в тяжких умовах життя, скільки справжнім свідченням існування тих цінностей, котрі є здатними запалити вогник надії навіть у найбільш злиденних і трагічних ситуаціях (пор. п. 8). Тут знаходимо, отже, палкий заклик до всіх Інститутів богопосвяченого життя та Товариств апостольського життя щодо великодушного розширення засягів роботи у сфері здійснюваної ними душпастирської діяльності через втілення в практику щоденного життя автентичного місійного виміру, особливу увагу на що повинні в окремий спосіб звернути ті чернечі Згромадження, які ставлять перед собою справу практичної реалізації специфічних місійних цілей і задач [73].

84. Очевидно, що багато з чернечих Інститутів є сьогодні все більше свідомими того, що проблема дійсності міграційних процесів в той чи інший спосіб безпосередньо заторкує їхню специфічну харизму. Але для того, щоби таке духовне налаштування і постава та ці заклики з боку доктринального віровчення Церкви змогли перетворитися у конкретні дії у сфері душпастирського служіння, бажаємо запропонувати Генеральним Настоятелям і Настоятелькам справу тісної співпраці з усіма тими, що є в окремішній спосіб задіяними в ділянці душпастирювання в середовищі мігрантів і біженців, призначаючи окремих членів своїх спільнот справі служіння саме у цій галузі душпастирювання, у солідарності та співпраці з усією чернечею спільнотою, хоч би через надання у їхнє розпорядження, саме з цією метою, якоїсь частини незадіяного для проведення жодної діяльності приміщення власного Інституту на постійній чи тимчасовій основі.

У їхніх окружних посланнях до співбратів та сестер або ж в часі їхніх спільних зустрічей Генеральні Настоятелі нехай час від часу приділять бодай трохи уваги питанню крайньої нужди мігрантів та біженців, проявляючи особливу турботу щодо необхідності втілення в практичне життя відповідних положень окерних документів Церкви та побажань Верховного Архиєрея. Задля цього слід подбати про внесення цього питання на розгляд Генеральними і Провінційними Капітулами та в програму курсів усучаснення знань та постійного формаційного вишколу. Також і майбутні пресвітери повинні уміти віднайти принаймні якісь мінімальні можливості для належного приготування до виконання ними їхнього майбутнього служіння, бодай навіть частково, у середовищі мігрантів [74].

85. Що ж стосується конкретного життя ченців і черниць, що задіяні у сфері душпастирського служіння в середовищі мігрантів, корисним буде підкреслити, в якості основоположного критерію, потребу і необхідність належної підтримки та відповідної оцінки богонатхненності й різноманітності форм чернечого життя. Вже само у собі воно є виразом досконалої милосердної любові, величезним даром, багатства якого є звернені до блага цілої загальнолюдської спільноти. Душпастирювання у середовищі мігрантів, без сумніву, потребує живої та активної участі у ньому членів чернечих спільнот. Однак є надзвичайно важливим також, щоби вони були в стані жити і діяти у повній відповідності до положень і з дотриманням всіх конститутивних норм їхнього покликання. Ця потреба в особливий спосіб підкреслюється у *Mutuae Relationes*: „Є необхідним, щоби у наш час бурхливої культурної еволюції та церковної віднови самобутність кожного Інституту богопосвяченого життя зберігалася із такою ревністю, щоби можна було уникнути небезпеки виникнення ситуації такої невизначеності, при якій ченці, без належного виrozumіння і розважливості при виборі власного поступування у повній відповідності до специфіки власного покликання, були би інтегровані в контекст церковного життя у спосіб невідповідний і неоднозначний” (MR 11).

Миряни, мирянські товариства та церковні рухи в підтримку мігрантів

86. Також і миряни, мирянські товариства та церковні рухи, без огляду на специфіку та різність їхньої харизми та служіння, є покликані до практичної реалізації завдання свідчити про їх християнські переконання та здійснювати служіння в середовищі мігрантів в контексті як церковного, так і цілком світського суспільного життя [75]. Тут в особливий спосіб згадуємо про співпрацівників у сфері душпастирювання та про катехитів, про аніматорів молодіжних груп та спільнот, що складаються з цілком зрілих і навіть літніх осіб, котрі є діяльними в галузі безпосереднього виробництва чи соціального або ж харитативного служіння (пор. PaG 51).

В Церкві, котра, ведена Духом, внутрішньо намагається бути справді місійною та здійснювати справу автентичного служіння, слід особливим чином

доцінювати і шанувати будь-які дарування всіх і кожного. Під цим оглядом, миряни справедливо посідають певну самостійність дії, однак їх служіння характеризується також і певними рисами, питомими для дияконського служіння: наприклад, у відвідуванні недужих, підтримці літніх і пожилих осіб, здійсненні проводу в діяльності молодіжних груп та відживленні активності на загальноцерковному рівні товариств сім'ї та родини, в здійсненні катехитичного навчання та участі в курсах підвищення професійної кваліфікації, у сфері шкільництва та різнорівневого адміністративного управління, а також і в літургійному служінні та в задіяності у різного роду центрах психологічної допомоги і порадах, в організації молитовних зібрань та біблійних гуртків призадуми над Божим Словом.

87. Іншими, більш специфічними завданнями віруючих мирян може стати і участь в роботі професійних спілок та їхнє задіяння у сфері виробничих взаємовідносин, їхні поради та особиста участь у формулюванні і проголошенні законів, метою яких було би полегшення і спрощення процедури возз'єднання сімей мігрантів, гарантування їх рівноправності та збереження справедливої рівності щодо можливостей їхньої суспільної та особистісної самореалізації. Це стосується також і можливості їх безперешкодного користування всім, що є необхідним для їхнього гідного існування, забезпечення їм права на працю та справедливу винагороду, на житло і на освіту, а також і на участь мігранта в соціальному житті суспільства (виборче право, право на створення товариств і об'єднань, на відпочинок тощо).

У сфері церковного життя можна було би більш докладно розглянути і можливість встановлення окремого роду служіння (яке не вимагало би поставлення того, хто його здійснюватиме, у священничий стан) справі гостинного прийняття мігрантів-іноземців, із визначенням йому особливого завдання: наблизити мігрантів та біженців до контексту соціального життя місцевого суспільства й місцевої церковної спільноти та поступово впровадити їх до активної в ньому участі або ж всеціло допомагати їм, з огляду на їхнє евентуальне бажання майбутнього повернення до рідної їх країни. Особливу увагу, в цьому плані, слід звертати також і на служіння в середовищі і на благо іноземних студентів.

88. Таким чином, маємо всі підстави для того, щоби говорити про необхідність певного систематичного навчання та формативного вишколу щодо даного питання також і для мирян (пор. РаG 51), що його слід уявляти собі не просто як банальну передачу одні одним певних ідей та концепцій, а радше як справу допомоги, в тому числі, – і це природньо, – також і допомоги інтелектуального характеру, з метою практичного задоволення потреби в автентичному свідченні християнського життя. Також і окремі національні чи утворені на підставі критерію мовної приналежності своїх членів спільноти, раніш, аніж бути певними центрами організації суспільного життя, є покликані стати повноправними учасниками цього виховного процесу, і в цьому зрості і

розвитку бачень і перспектив знайде своє місце також і справа здійснення постійного і систематичного вишколу нових працівників, котрі служитимуть у сфері душпастирства в середовищі мігрантів.

Християнське свідчення життя, що його складають миряни у справі розбудови Божого Царства, є, без сумніву, вершиною цілої сукупності різноманітних важливих питань нашого сьогодення, таких як складна система взаємовідносин між Церквою і світом, вірою і життям та милосердною любов'ю і справедливістю.

Частина IV

Структури місійного душпастирства

Єдність у розмаїтості: загальна проблематика

89. Є радше численними ті причини, з огляду на які вимагається щораз то більш глибокої інтеграції справи душпастирської турботи в середовищі мігрантів у контекст здійснення окремими Помісними Церквами справи загального пасторального служіння (пор. DPMС 42). Першим у відповідальності за цю ділянку служіння є дієцезальний/епархіальний Єпископ, однак він повинен чинити це у повній повазі до їхніх відмінностей та їх духовної і культурної спадщини, виходячи, таким чином, за рамки границь та обмежень, спричинених однотонною одноманітністю (пор. PaG 65 і 72), та чітко усвідомлюючи собі всю різницю, котра існує між формою душпастирського служіння, що є питомою і характеристичною, з огляду на критерій територіальності, та формою душпастирювання, яка відповідає критерієві етнічної, мовної, культурної чи обрядової приналежності.

У цьому контексті, гостинні Церкви є покликаними до інтеграції конкретної реальності окремих осіб та груп, що їх вони утворюють, намагаючись витворити таку дійсність, у якій з талантів і здібностей кожного могли б користати усі, перебуваючи у сопричасті між собою, будучи покликаними до формування справді католицької Церкви. „В такий спосіб, місцева Церква і дійсно стає місцем втілення і практичної реалізації ідеї єдності у різноманітті, тобто тієї єдності, яка, у своїй суті, зовсім не є однотипністю чи одноманітністю, але гармонійним поєднанням, в якому всі ці справедливі відмінності ніби поглинаються у спільному для всіх пориві до єдності у сопричасті” (СМУ 19).

Таким чином, місцева Церква може внести свій вклад у побудову, в Дусі П'ятидесятниці, нової спільноти, в якій різні мови і культури не становитимуть більше нездоланної перешкоди, як після вавилонського змішання мов, але в якій, власне через існування цих відмінностей, стане можливою практична реалізація істотно нових форм спілкування і сопричастя (пор. PaG 65).

В контексті цієї дійсності, душпастирська праця в середовищі мігрантів стає справжнім всецерковним служінням для вірних, мова і культура яких є відмінною від тих, що в гостинній країні. В той же сам час, вона забезпечує специфічний внесок, з боку спільнот мігрантів, у справу побудови такої Церкви, котра би стала знаком і знаряддям єдності на шляху здвигнення якісно нового людського суспільства. І це бачення вимагає подальшого поглиблення, переосмислення та засвоєння також і для того, щоби могли уникнути евентуальних проблем та напружень у взаємовідносинах між автохтонними парохіями та душпастирствами для мігрантів, між автохтонними

священнослужителями та душпастирями/місіонерами. Під цим оглядом, слід з належним пошануванням ставитися також і до вже класичного розрізнення поміж першим, другим та третім поколінням мігрантів, адже кожне із них є носієм питомих саме для цієї категорії переселенців характеристичних особливостей та конкретних проблем.

90. Проблема „уцерковлення” мігрантів на гостинній території знаходиться сьогодні, передовсім, у двох наступних площинах: тій, що її можемо назвати канонічно-структурною, та богословсько-пасторальній.

Самозрозуміло, що глобальний характер, що його отримало, станом на сьогодні, явище переселення великих мас людей, несе у собі також і потребу переосмислення, у відповідності до мінливих обставин часу і простору, здебільшого зорієнтованого на контакт із моноетнічною національною спільнотою душпастирювання, котре, у довшій перспективі, щораз то більше втрачає свою ефективність і актуальність, хоча і досі продовжує залишатися характеристичною рисою як закордонних душпастирств/місій, так і територіальних парохій у гостинних країнах. Все це мало би на меті витворення системи душпастирювання, основуваного на діалозі й сталій і взаємній співпраці.

Що ж стосується душпастирств/місій на теренах із відмінною мовою і культурою, вважаємо за необхідне зауважити, що класична формула *Missio cum cura animarum* в минулому була, у своїй суті, безпосередньо пов'язана з явищем тимчасової, несталої еміграції або ж такої еміграції, яка перебуває у фазі становлення і самовизначення. Однак, таке бачення не повинно би сьогодні бути чи не одинокою й винятковою підвалиною душпастирської дії по відношенню до спільного імігрантів, що знаходяться на різних рівнях власної інтеграції в суспільне життя гостинних для них країн. Необхідно, отже, думати про створення нових структур, котрі, з одного боку, були би більш „стабільними”, із відповідним їх подальшим окресленням у лоні місцевих Помісних Церков, а з іншої сторони, залишалися би гнучкими у світобаченні та відкритими до контакту також і з рухливими та недовготривалими формами іміграційного явища. Без сумніву, річ нелегка, однак саме це, як виглядає, і становитиме для нас глибинну сутність виклику завтрашнього дня.

Душпастирські структури

91. Завжди пам'ятаючи про те, що найосновнішими протагоністами душпастирювання в середовищі мігрантів мали би бути самі мігранти, можна приступити до пошуку і окреслення тих чи інших вирішень даного питання як на рівні налагодження душпастирського служіння, з огляду на критерій мови чи етнічної приналежності, так і на рівні здійснення загальної і всеохоплюючої душпастирської акції (пор. PaG 72).

Щодо першого із цих рівнів, то хочемо найперше згадати тут про деяку динаміку розвитку та душпастирські структури, починаючи від *Missio cum cura animarum*, що є неначе класичним виразом і окресленням спільнот, які перебувають на етапі свого організаційного становлення і яку, в цьому сенсі, вважаємо за доречне пристосувати та узгодити із конкретною дійсністю окремих етнічних, національних чи релігійних угруповань, котрі ще не є сталими у своїй внутрішній будові та зовнішніх обрисах. Також і в цих душпастирствах/місіях слід особливо наголошувати – щораз то більше – на необхідності постання і плекання широкого спектру взаємовідносин між представниками різних національностей та культур.

Натомість, існування окремої персональної парохії, утвореної з огляду на критерій національної чи мовної або обрядової приналежності, є передбачено там, де присутність груп імігрантів є вже достатньо чисельною, а її майбутнє існування є забезпечене постійним взаємокомпенсаторним притоком-відтоком новоприбулих чи знову прибулих її членів, так що є підстави сподіватися на те, що питома частка присутності мігрантів серед корінного населення даної території і надалі залишатиметься значущою. Така спільнота пропонує властиве для парохіального служіння (проповідь Божого Слова, катехиза, служіння Літургії та дияконське харитативне служіння) та співвідноситься, насамперед, із потребами новоприбулих, сезонних робітників та тих, які працюють за вахтовим методом, а також і тих вірних, котрі з тих чи інших причин мають трудність включитися у життя діючих у даній місцевості територіальних структур.

Це ж стосується і випадку місцевої парохії, що здійснює також і душпастирську місію в іншому – за ознаками національної, мовної або обрядової приналежності – середовищі; така форма цілком відповідає структурі територіальної парохії, котра, завдяки служінню одного або більшої кількості зайнятих у сфері душпастирського служіння, здійснює свою опіку над однією або більшою кількістю груп вірних-іноземців. У цьому випадку, душпастир є одним із співслужителів на цій парохії.

Також може існувати і окрема Душпастирська Служба регіонального рівня, організована у відповідності до критерію національної або мовної приналежності, яка бачиться в якості душпастирської акції на благо імігрантів, що більшою або меншою мірою є вже інтегровані в суспільне життя корінних жителів краю. Бо ж дійсно, виглядає доречним зберегти деякі елементи душпастирювання в іншомовному середовищі або ж служіння, що є пов'язане виключно з вдоволенням потреб якоїсь мононаціональної чи моноритуальної спільноти вірних, адже така пасторальна турбота, що забезпечує цим вірним можливість доступу до найбільш затребуваних та прив'язаних до певного типу культури та набожності родів служіння, одночасно із цим сприяє також і виникненню атмосфери відкритості та взаємообмінні дарами і здобутками між місцевою територіальною спільнотою та різнорідними етнічними групами.

92. Як би там не було, у випадках, коли справа канонічного постановня та утворення сталих структур для здійснення душпастирської опіки в середовищі мігрантів, про які йшлося вище, була би занадто складною або ж недоречною, залишається в силі обов'язок пасторальної опіки щодо імігрантів-католиків у відповідності до того способу і форми, які, з огляду на специфіку кожної конкретної ситуації, вважалися би найбільш ефективними, навіть якщо і зовсім не йтиметься пр спеціальні канонічні інституції вузького профілю та спектру душпастирської діяльності. Неформальні душпастирські утворення, подекуди навіть і спонтанного характеру постановня, заслуговують окремої підтримки та визнання у тих чи інших церковних провінціях, без огляду на кількість людей, що користають із їхніх послуг, зокрема і для того, щоби не створювати нагод для виникнення яких-небудь непередбачуваних ситуацій та не давати нагод для появи нічим не регламентованих у їхній праці, відокремлених і ніким не уповноважених й невідповідних для здійснення подібної душпастирської опіки служителів, а то й для виникнення сект.

Загальне і всеохоплююче душпастирство та окремі ділянки праці

93. Всеохоплююче душпастирське служіння означає, в цьому сенсі і найперше, дійсність сопричастя, яке вміє доцінювати приналежність людини до тієї чи іншої культури у відповідності до плану Батьківської Божої любові, що будує Своє Царство миру – для Христа, з Христом і у Христі – в силі Святого Духа, на перехрестях нерідко заплутаних, а то й суперечливих подій в контексті історії цілої загальнолюдської спільноти (пор. NMI 43).

В цьому контексті, можна би було передбачити існування:

- міжкультурної і міжнаціональної або міжобрядової парохії, в якій би одночасно здійснювалася душпастирська діяльність по опіці як автохтонного, так і прибулого із-за кордону й осілого в межах даної території населення. Таким чином, традиційна територіальна парохія перетворилася би на привілейоване та устійнене місце виникнення і постановня різноманітних міжнаціональних чи міжобрядових досвідів та переживань, при цьому зберігалася би за кожною із окреслених груп певна автономія у її існуванні і розвитку; або

- місцевої парохії, котра займалася би також і справою душпастирської турботи щодо мігрантів, приналежних до однієї або більшої кількості народностей, до одного або більшої кількості обрядів. Йдеться, отже, про звичайну територіальну парохію, яка об'єднує автохтонних жителів якоїсь визначеної території, однак парохіяльний храм чи центр якої був би, в одночасі, так само і певною точкою опертя, місцем зустрічей та спільнотного життя також і однієї або більшої кількості спільнот іноземців.

94. Врешті-решт, можна було би передбачити й існування окремих організацій, структур чи душпастирських відділів у середовищі мігрантів, котрі би присвятили свій час праці задля поживлення виховної роботи та вишколу на різних рівнях. Йдеться, зокрема, про:

- спеціальні центри душпастирства молоді та плекання покликань, зі завданням якнайширшої підтримки відповідних ініціатив;
- центри виховання мирян та лідерів душпастирського руху, з огляду на перспективу його розвитку в середовищі розмаїття культур;
- центри душпастирського вивчення та аналізу, із завданням слідкувати за еволюційними процесами явища міграції та представляти на розгляд компетентних органів відповідні пропозиції та проекти душпастирського характеру і спрямування.

Душпастирські осередки

95. Душпастирські осередки [76], що від недавнього часу постали у деяких дієцезіях, в майбутньому могли би стати справжньою основою душпастирської діяльності у справі звершення апостольського служіння в середовищі мігрантів. Вони бо і дійсно унаочнюють нам процеси повільних якісних перетворень взаємозв'язків між парохією та її територією, які полягають у постанні чисельних служб душпастирської опіки на рівні надпарохіальних структур, та ілюструють процеси виникнення нових і справедливих у своєму існуванні родів служіння й, що не менш важливо, процеси становлення справжньої міграційної „діаспори”, присутність і вплив якої в межах даної території набуває все більшого кількісного і якісного резонансу.

Душпастирські осередки досягнуть своїх цілей та призначення, якщо якнайвідповідніше пристосують свою діяльність до вимог і потреб органічного та інтегрального загального і всеохоплюючого душпастирського служіння, в перспективі розвитку якого знайшли би властиве їм місце також і національні, мовні та обрядові душпастирства/місії. Адже необхідність сопричастя та співвідповідальності повинні виявлятися не тільки у взаємовідносинах між окремими особами та окремими групами осіб, але також і у взаємовідносинах між місцевими парохіальними спільнотами та спільнотами, утвореними за ознаками національної, мовної або обрядової приналежності.

Висновок

Всеохоплюючий характер післанництва

Semina Verbi

(Розсіяне зерно Слова)

96. Міграційні процеси сьогодення являють собою явище чи не найбільшого переміщення осіб, якщо не цілих народів, у всій історії людства. Вони спричинюють нашу зустріч із чоловіками та жінками, – нашими братами і сестрами, – котрі, з огляду на економічні, культурні, політичні чи релігійні мотиви полишають або ж є змушеними покинути рідні оселі, змінюючи їх, здебільшого, на табори для біженців, бездушні квартали мегаполісів, опущені і занедбані пристановища на околицях, де мігранти часто змушені розділяти свою суспільну відчуженість із безробітним робітником, важким підлітком чи принижуваною жінкою. Таким чином особа мігранта стає спраглою тих „жестів”, котрі надавали би йому відчуття гостинного затишку, визнання та оцінки. Одним із таких жестів міг би стати навіть знак звичайного привітання.

У відповідь на це прагнення, богопосвячені особи, спільноти та товариства мирян та церковні рухи, а також і всі задіяні у сфері душпастирства повинні почуватися покликаними до плекання посеред християн духа питомої християнської гостинності, солідарності та відкритості по відношенню до представників інших народів і національностей, вихідців з інших країн, щоби феномен міграції міг ставати щораз то більш значущою дійсністю для всієї Церкви та щоби вірні могли відкрити для себе те зерно Слова, яке кільчиться і проростає також і в інших культурних та релігійних середовищах [77].

97. У християнській спільноті, котра народилася у день Зішестя Святого Духа, феномен міграції і дійсно відіграє роль складової частини цілого загальноцерковного життя, підкреслюючи її всеохоплюючий характер та сутність, сприяючи сопричастю та виступаючи запорукою її подальшого зросту.

Міграційні процеси, отже, надають Церкві історичну можливість перевірки відповідності своєї сучасної бутності вимогам власних конститутивних принципів. Вона ж бо є дійсно одною також і в силу того, що певною мірою виражає єдність цілої християнської родини; вона є святою для того, щоби освячувати всіх людей та щоби в них також святилося ймення Господнє; вона є також і католицькою – у її відкритості щодо різності, що її слід підтримувати в гармонії; вона є й апостольською також і тому, що подвизається у справі благовістування кожній окремій людині та всьому людству.

Сьогодні є очевидним, що засяги місійної діяльності обмежуються не стільки географічно, скільки культурною та релігійною чужорідністю.

„Післанництвом”, в цьому сенсі, є, отже, рух назустріч кожній людині, з метою сповіщення їй євангельської новини про Ісуса Христа та щоби в Христі та у спільноті Церкви зробити його співпричасником долі усього людства.

Ревнителі сопричастя

98. Після того, як буде остаточно подолано ризики та вдоволено потреби етапу нагальності організації та фази становлення мігрантів у країні їхнього прибуття, душпастир/місіонер нехай поставить собі завданням шукати нагод і можливостей для розширення власних горизонтів дії, з тим щоби стати йому справжнім „служителем сопричастя”. Своєю „бутністю в якості чужинця” він стане для місцевої Церкви у всіх сферах її життя живою пригадкою її католицької сутності, а її душпастирські структури, де він, властиво і служитиме, стануть виразом, нехай і не найпромовистішим, окремої Помісної Церкви, задіяної в конкретній діяльності на шляху досягнення всезагальної єдності у пошануванні справедливих відмінностей кожного з нас.

99. З цією метою також і всі вірні миряни, навіть нехай і без якихось окремих завдань чи урядів, є покликані до того, щоби простувати дорогою єдності, який і включає в себе, власне, це сприйняття справедливих відмінностей. Адже шлях захисту християнських цінностей пролягає також і через подолання дискримінації у відношенні до імігрантів, перш за все, за допомогою щоденної і наполегливої праці над духовною відновою і вдосконаленням самого себе з боку самих вірних. Братній діалог та взаємна пошана, свідoctво життя в любові та сприйнятті іншого вже самі по собі визначатимуть, таким чином, першопочаткову та безумовно необхідну форму євангелізації.

Душпастирство діалогу і післанництва

100. Помісні Церкви є покликані до певного роду відкритості – з огляду, перш за все, на Євангеліє, – до вияву сердечної гостинності щодо мігрантів, в тому числі і через ініціативи душпастирського характеру щодо організації зустрічей та діалогів, а також і допомагаючи мирянам у справі подолання певних упереджень та стереотипів. У сучасній спільноті, що її, з огляду на внесок міграційних процесів, все частіше сприймається і визначається як поліетнічну, багатокультурну та мультиконфесійну, християни є покликані лицем в лице стрітися з досі остаточно неопрацьованим, але, тим не менше, фундаментальним завданням післанництва, яким є проповідь Божого Слова на теренах древньої християнської традиції (спор. РаG 65 і 68). З великою пошаною та увагою до звичаїв та культурних надбань мігрантів, ми, християни, є покликані голосити Євангеліє любові та миру також і їм та проголошувати їм відкрито Боже Слово, щоби також і їх досягнуло Господнє благословення, обіцяне Авраамові та його потомству повіки.

Особлива душпастирська діяльність для мігрантів, в середовищі мігрантів та

разом із мігрантами, з огляду на свою бутність діалогом, сопричастям та післанництвом, стає тоді повним значимості вираженням Церкви, покликаної бути місцем братерської та мирної зустрічі, спільною оселею для всіх, будівлею, підтримуваною чотирма колонами, що про них говорить блаженний папа Іван XXIII в енцикліці *Pacem in Terris*, тобто правдою, справедливістю, любов'ю та свободою [78] – плодами дійсності Воскресіння, яке все і всіх примирило в Христі Ісусі. Таким чином вона вповні виявила би свою сутність як домівки і школи прийнятого та розділеного з іншим сопричастя (пор. НМІ 43), прошеного і дарованого примирення, взаємної братньої участі та справжнього утвердження загальнолюдських і християнських цінностей. В цей спосіб, „з ще більшою силою скріпилося усвідомлення нами внутрішньої основоположної всеохоплювальності дійсності тіла Церкви, в якому ніхто не може вважати когось чужинцем або навіть і просто гостем, а тим більше і зовсім емаргінованою особою” (СМУ 29).

Церква і християни, знак надії

101. Перед лицем явища постійного переміщення цілих народів, феномену міграційного руху всередині людського суспільства, що його з подачі деяких називають новим „символом віри” модерної людини, віра пригадує нам, що всі ми є мандрівниками на дорозі до небесної батьківщини. „Християнське життя є, у своїй суті, пасхальною таїною, що його ми живемо разом із Христом, тобто переходом, справжньою міграцією *par excellence* у напрямку до повного сопричастя Божого Царства” (СМУ 10). В той же час, вся історія Церкви виявляє нам її страждання та її святу ревність у справі збудування цієї загальнолюдської спільноти на шляху її становлення.

Іноземець-мандрівник є посланцем Бога, Котрий дивує нас та ламає рутинний плин і звичну логіку нашого щоденного життя, наближаючи до нас того, хто перед цим був далеко від нас. Саме в особі такого мандрівника Церква і вбачає Христа, Який „оселився посеред нас” (пор. Ів. 1, 14) і „стукає до наших дверей” (пор. Одкр. 3, 20). Ця зустріч, що складається з уважності, сприйняття, взаємної участі, солідарності й захисту прав мігрантів і зобов'язання проповідувати, виявляє постійну турботу і піклування Церкви, котра відкриває для себе її справжні цінності, розцінюючи їх як важливий ресурс людських вартостей та духовних надбань.

102. Бог, отже, доручає Церкві, яка також є мандрівницею на землі, завдання дбати про постання та зріст нового творіння, у Христі Ісусі, відновлюючи в Ньому (пор. Еф. 1, 9-10) все багатство пребагатого людського розмаїття, перетвореного гріхом у відчуження розділу та чвари конфлікту. У мірі, в якій таємничої присутність цього нового творіння є автентично засвідчена її життям, Церква є знаком надії для світу, який спрагло бажає справедливості, свободи, правди та солідарності, тобто миру і гармонії [79]. Незважаючи на часті невдачі навіть і найшляхетніших людських планів, християни, у відповідь на потреби,

породжені явищем міграції, щораз то більше усвідомлюють собі власне покликання бути – завжди і знову – для цього світу знаком братерства і сопричастя, втілюючи в життя, за посередництвом толерантного взаємного сприйняття одним одного, ідеал поваги до відмінностей та солідарності між собою.

103. Також і мігранти можуть бути укритими Божим Провидінням будівничими цієї загальнолюдської братерської спільноти, разом із багатьма іншими своїми братами і сестрами. Вони дарують Церкві нагоду більш конкретної реалізації її сопричасної ідентичності та місійного покликання, як це засвідчує Намісник Христовий: „Міграційні процеси дарують кожній окремішній Помісній Церкві можливість перевірити власну католицькість, котра полягає не тільки в тому, щоби включати в себе різні народності, але найперше в тому, щоби покласти в практику щоденного життя дієве сопричастя цих народностей. Етнічний та культурний плюралізм в лоні Церкви зовсім не є якоюсь переходовою дійсністю, яку слід тимчасово толерувати, а радше одним з її конститутивних принципів. Єдність Церкви першопочатково має в своїй основі не чинник спільності походження та одності мови, але одність Духа П'ятидесятниці, Котрий, збираючи в один народ різні мови і племена, дарував усім їм віру в одного і того ж Господа та покликання до тієї ж самої надії” [80].

104. Діва і Матір, яка разом із своїм Преблагословенним Сином винесла весь біль і страждання скитань та вигнання, нехай допоможе нам зрозуміти досвід, а нерідко і справжню драму всіх тих, що є змушені жити далеко від рідної батьківської домівки, та навчить нас служити їхнім потребам в душі справжньої братерської гостинності, щоби сучасні міграційні процеси в людському суспільстві змогли і справді бути сприйнятими як заклик, хоч і таїнственный, до Божого Царства, що в якості первоплоду є вже присутнім у Христовій Церкві (пор. LG 9) – знарядді Божого Промислу для служіння потребам загальнолюдської родинної спільноти та справі миру [81].

Канонічно-пасторальні аспекти упорядкування душпастирської діяльності серед мігрантів

Вступні положення

Арт. 1.

§ 1. Праву, згідно якого вірні мають отримувати поміч з духовних дібр Церкви, особливо з Божого Слова і Святих Таїнств (ККП кан. 213, ККСЦ кан. 16), відповідає обов'язок душпастирів таку поміч їм забезпечити, в особливий спосіб мігрантам, зважаючи на особливі умови їхнього життя.

§ 2. З огляду на те, що через постійне або тимчасове місце проживання мігранти стають канонічно приписаними до якоїсь окремої парохії і до дієцезії/епархії (ККП канн. 100-107; ККСЦ канн. 911-917), обов'язком пароха і дієцезального чи епархіального Єпископа є огорнути їх належною душпастирською турботою, котра була би відповідною до тієї опіки, що її він здійснює щодо власних вірних з числа автохтонного населення.

§ 3. Окрім того, особливо тоді, коли групи мігрантів є чисельними, їх рідні Церкви повинні провадити відповідальну співпрацю з гостинними для них Церквами для того, щоб полегшити їм доступ до відповідної та ефективної душпастирської допомоги і підтримки.

Розділ I: Миряни

Арт. 2.

§ 1. У сповнюванні своїх особливих завдань, миряни нехай присвячують себе конкретній реалізації того, що вимагає правда, справедливість і любов. Вони повинні приймати мігрантів як братів і сестер і дбати про те, щоб їх права, особливо ті, що відносяться до сім'ї і її єдності, були визнаними і пошанованими з боку цивільної влади.

§ 2. Миряни є покликані також і до підтримки справи євангелізації мігрантів через приклад християнського життя у вірі, надії і любові та через проповідання Божого Слова у межах властивих їм способів і можливостей. Це завдання стає більш необхідним там, де через відстань, розсіяння або через

брак клиру мігранти є позбавленими духовного проводу. В таких випадках миряни нехай завдадуть собі труду віднайти їх та привести їх до місцевого храму, щоб таким чином допомогти душпастирям/місіонерам і парохам, полегшуючи їм контакт із мігрантами.

Арт 3.

§ 1. Нехай миряни, які живуть поблизу іншого народу, намагаються шанобливо ставитися до культурної спадщини нації, що їх приймає, і нехай вони спричиняються до спільного добра і оборони віри, особливо через приклад християнського життя.

§ 2. Там, де мігранти є більш чисельними, нехай буде запропонована їм можливість брати участь у дієцезальних/єпархіальних або парохіальних пасторальних радах, щоб вони могли бути реально задіяними в діяльності специфічних структур Помісної Церкви.

§ 3. Залишаючи за мігрантами право створювати їх власні товариства, потрібно шукати способів залучати їх до членства в товариствах, що діють у даній місцевості.

§ 4. Миряни, належно підготовлені, з культурної точки зору, та в готовності до здійснення служіння, під оглядом духовним, нехай будуть залученими та відповідно вишколеними до задіяння у сфері душпастирства мігрантів в якості пасторальних працівників, що перебувають у тісній співпраці з душпастирями/місіонерами.

Розділ II: Душпастирі і місіонери

Арт. 4.

§ 1. Пресвітери, які отримали від компетентної церковної влади повноваження усталеного служіння в ділянці духовної опіки над мігрантами, приналежними до тієї чи іншої мови чи нації, або тими, які приналежать до Церкви свого права, називаються душпастирями/місіонерами для мігрантів і силою самого їхнього уряду є наділені повноваженнями, що про них в кан. 566, § 1 ККП.

§ 2. Цей уряд нехай буде поручений пресвітерові, який протягом певного часу відповідно приготується до його сповнення і який, з огляду на власне благочестя, обізнаність із культурою та знання мови, а також і через інші

моральні і духовні обдарування, проявить себе здатним для того, щоб могли сповнювати це особливе, а водночас і важке завдання.

Арт. 5.

§ 1. Дієцезальний чи єпархіальний Єпископ, через окремий дозвіл, нехай включить його до числа пресвітерів, які бажають посвятити себе справі духовного проводу мігрантів і яких він вважає відповідними до сповнення цієї місії, у згідності із ККП, кан. 271 і ККСЦ, канн. 361-362, а також і у відповідності до положень даних канонічно-пасторальних директив.

§ 2. Пресвітери, котрі отримали необхідний дозвіл, про який мова вище, нехай звернуться до Єпископської Конференції *ad quatuor*, представляючи її увазі також і відповідний документ, наданий їм також і власним дієцезальним чи єпархіальним Єпископом або ж власною Єпископською Конференцією, або ж компетентними єрархічними структурами Східних Католицьких Церков. Єпископська Конференція *ad quatuor* подбає про те, щоб поручити цих пресвітерів зацікавленому дієцезальному чи єпархіальному Єпископові або ж Єпископам зацікавлених у їхньому служінні дієцезій чи єпархій, котрі призначать їх душпастирями/місіонерами для мігрантів.

§ 3. Що ж стосується пресвітерів-ченців, які посвячуються справі душпастирського служіння в середовищі мігрантів, то їхній статус та діяльність регламентується спеціальними нормами, що містяться в Розділі III.

Арт. 6.

§ 1. У випадку, коли число мігрантів або специфіка душпастирської опіки, яка була би відповідною до їхніх потреб, вказуватимуть на необхідність створення персональної парохії, дієцезальний чи єпархіальний Єпископ через відповідний акт нехай чітко окреслить її межі та видасть виразні розпорядження щодо ведення парохіальних книг. Слід також пам'ятати, що при найменшій нагоді мігранти можуть вільно обирати між приналежністю до територіальної парохії, де вони проживають, та приналежністю до персональної парохії.

§ 2. Пресвітер, якому була поручена опіка персональною парохією для мігрантів, втішається тими ж правами і має ті ж самі обов'язки, що й інші парохі; його також стосується, якщо ніщо інше не впливає з природи речі, і все те, що постановлено стосовно душпастирів/місіонерів.

Арт. 7.

§ 1. Дієцезальний/єпархіальний Єпископ може також заснувати душпастирську місію в межах однієї або більшої кількості парохій, приєднану або ні до територіальної парохії, чітко визначаючи її межі та засяг компетенції.

§ 2. Душпастир, якому була поручена турбота діяльністю душпастирської місії, зберігаючи в силі всі відповідні відмінності між обома урядами, канонічно прирівнюється до пароха і виконує своє служіння у співпраці з місцевим парохом, включно з правом благословити подружжя, якщо одна зі сторін є мігрантом, що приналежить до повіреної його душпастирській опіці місії.

§ 3. Душпастир, про якого мова в попередньому параграфі, є зобов'язаний вести парохіяльні книги у відповідності до норм Права, надсилаючи наприкінці кожного року їх автентичну копію як до місцевого пароха, так і до пароха парохії, на території якої і відбувався шлюб.

§ 4. Пресвітери, що їх було призначено бути помічниками душпастиря, якому була поручена місія душпастирювання, зі збереженням всіх відповідних відмінностей, посідають ті самі права і обов'язки, котрими втішаються парохіяльні сотрудники.

§ 5. Якщо обставини того вимагають, душпастирська місія, яка була створена на території однієї або більше парохій, може бути включена до складу територіальної парохії, особливо тоді, коли її провід є доручений членам того самого Інституту богопосвяченого життя чи Товариства апостольського життя, що займаються душпастирською опікою мігрантів.

Арт. 8.

§ 1. Кожному душпастиреві мігрантів, навіть якщо йому і не була поручена опіка діяльністю якоїсь душпастирської місії, нехай буде призначено, наскільки це можливо, якусь церкву або каплицю для того, щоб він міг сповнювати своє священниче служіння. В противному випадку, компетентний дієцезальний чи єпархіальний Єпископ нехай видасть відповідні розпорядження, щоби душпастир/місіонер міг довільно і безперешкодно сповняти, у співпраці з місцевим парохом, свій духовний обов'язок в приміщенні храму, в тому числі і парохіального.

§ 2. Дієцезальні чи єпархіальні Єпископи нехай дбають, щоби обов'язки душпастирів/місіонерів для мігрантів були співвідносними з урядом пароха і щоби останні гостинно приймали їх та у всьому їм допомагали (ККП, кан. 571). Є також річчю відповідною і корисною, щоби деякі душпастирі/місіонери, котрі працюють в середовищі мігрантів, були покликані до участі в роботі дієцезальних Пресвітерських Рад.

Арт. 9.

За винятком існування якихось інших домовленостей, з-поміж числа дієцезальних чи єпархіальних Єпископів, саме до Єпископа, котрий і заснував відповідну душпастирську місію, на благо якої і служить даний душпастир, і належить обов'язок гарантувати, щоби цьому душпастиреві було забезпечено належні матеріальні умови служіння та належне соціальне страхування на тому ж самому рівні, що й іншим пресвітерам цієї дієцезії чи єпархії.

Ар. 10.

Душпастир/місіонер для мігрантів протягом всього часу свого служіння є суб'єктом канонічного підпорядкування дієцезальному чи єпархіальному Єпископові, який і заснував місію, де він сповнює обов'язки свого уряду, як у справах, пов'язаних з виконанням ним свого священничого служіння, так і у справах, що дотичать питання збереження церковної дисципліни.

Арт. 11.

§ 1. На території тих Країн, де душпастирі/місіонери, які здійснюють своє служіння в середовищі мігрантів тієї самої мови, є чисельними, є радше доречним, щоби один із них був призначений Національним Координатором.

§ 2. Зважаючи на те, що цей Координатор займається виключно справою здійснення координаційного служіння та є дієвою допомогою для самих душпастирів/місіонерів, які працюють в межах території якоїсь визначеної країни, він діє в імені Конференції Єпископів *ad quatuor*, Голова якої і уповноважує його на служіння, попередньо порадившись з Єпископською Конференцією *a qua*.

§ 3. В загальному, особа Координатора вибирається з-поміж душпастирів/місіонерів, які діють в середовищі мігрантів тієї самої національності або мови.

§ 4. На підставі власного уряду, Координатор не посідає жодних юрисдикційних повноважень.

§ 5. З огляду на виконання ним координаційних функцій, Координатор має завдання підтримувати тісні взаємовідносини як з дієцезальними чи єпархіальними Єпископами країни *a quo*, так і з Єпископами Країни *a qua*.

§ 6. При евентуальному заснуванні нової душпастирської місії, а також і у випадку потреби призначення, перенесення або ж усунення від служіння окремих душпастирів/місіонерів, бажано попередньо звернутися із відповідним запитом до співвідносного Координатора.

Розділ III: Ченці і черниці

Арт. 12

§ 1. Усі Інститути, серед членів яких нерідко знаходяться і представники різних національностей, можуть внести свій вклад у справу здійснення духовної опіки над мігрантами. Церковні власті нехай в особливіший спосіб сприяють тим, що, склавши обіти, поклали собі за питома і властиву ціль власної діяльності справу особливої душпастирської опіки над мігрантами або ж здобули значний досвід у цій ділянці праці.

§ 2. Потрібно належним чином дооцінити і переосмислити важливість допомоги, що її надають жіночі чернечі Інститути у справі здійснення апостолату душпастирства в середовищі мігрантів. Дієцезальний чи єпархіальний Єпископ нехай дбає про розвиток таких Інститутів, у повному пошануванні їхніх прав та цілковитому усвідомленні щодо їхніх обов'язків і харизми. Саме до нього належить подбати, щоби вони ніколи не відчували браку необхідного їм духовного проводу чи матеріальних середників для сповнювання ними їхньої місії.

Арт. 13

§ 1. В загальному, коли дієцезальний чи єпархіальний Єпископ бажає доручити справу душпастирства у середовищі мігрантів якомусь чернечому Інститутові,

то він повинен, зберігаючи при цьому всі звичні канонічні вимоги, укласти попередню письмову угоду з Настоятелем даного Інституту. Якщо би більше дієцезій чи єпархій зацікавилися такою ініціативою, то угода мусіла би бути підписана кожним з числа цих дієцезальних чи єпархіальних Єпископів. При цьому право координувати ці ініціативи застерігається компетенції спеціальної Комісії Єпископської Конференції або відповідної єрархічної структури Східних Католицьких Церков.

§ 2. Якщо ж справа душпастирської опіки над мігрантами доручається окремому Ченцеві, слід попередньо отримати на це згоду його Настоятеля, уклавши із ним відповідну письмову угоду, діючи – зі збереженням справедливих відмінностей – аналогічно до вимог, визначених приписами Арт. 5, в якому йдеться про світських пресвітерів.

Арт. 14

Коли мова йде про сповнення апостольського служіння в середовищі мігрантів та неосілих, усі ченці є зобов'язані підпорядковуватися розпорядженням дієцезального чи єпархіального Єпископа. І навіть якщо харизма цих Інститутів передбачає, власне, здійснення апостольського служіння посеред мігрантів, всіляка діяльність та прояви ініціативи повинні бути підпорядковані владі і наглядові дієцезального чи єпархіального Єпископа, залишаючи в силі право Настоятеля чувати над чернечим життям і ревністю, з якою його співбрати сповняють поручену їм місію.

Арт. 15

Все те, що сказано у цьому розділі про ченців, враховуючи відповідні відмінності, стосується також і Товариств апостольського життя і світських Інститутів.

Розділ IV: Церковна влада

Арт. 16

§ 1. Дієцезальний чи єпархіальний Єпископ нехай зверне особливу увагу на вірних-мігрантів, передовсім, підтримуючи ту душпастирську діяльність, що її відповідні парохі і душпастирі/місіонери здійснюють на благо мігрантів, у

випадку потреби просячи допомоги у рідних для мігрантів Церков та в інших Інституціях, які присвячують себе справі душпастирського служіння мігрантам, та дбаючи про створення відповідних душпастирських структур, котрі були би здатними швидко та ефективно пристосуватися до праці в конкретних умовах та посеред специфічних душпастирських потреб. Якщо виникне така необхідність, дієцезальний чи єпархіальний Єпископ повинен призначити Єпископського Вікарія, завданням якого було би здійснення керівництва справою душпастирювання в середовищі мігрантів, або ж утворити спеціальний Відділ у справах мігрантів при дієцезальній чи єпархіальній Курії.

§ 2. Через те, що обов'язок подбати про духовну опіку вірних, в першу чергу, лежить на дієцезальному чи єпархіальному Єпископові, до нього і належить засновувати персональні парохії й душпастирські місії, а також і здійснювати призначення душпастирів/місіонерів. Дієцезальний чи єпархіальний Єпископ нехай також чуває над тим, щоби територіальний парох і пресвітери, які є задіяні у справі душпастирського служіння в середовищі мігрантів, сповнювали свою місію в дусі співпраці і розуміння.

§ 3. Дієцезальний чи єпархіальний Єпископ нехай подбає, у відповідності до нормативи ККП, кан. 383 і ККСЦ, кан. 193, також і про духовну опіку над мігрантами, які приналежать до іншої Церкви свого права, сприяючи пресвітерам цього обряду, як також і іншим пресвітерам у справі здійснення їхніх душпастирських ініціатив, з дотриманням при цьому відповідних канонічних норм.

Арт. 17

§ 1. По відношенню до мігрантів-християн, які не перебувають в повній єдності з Католицькою Цервою, дієцезальний чи єпархіальний Єпископ повинен мати почуття любові, сприяючи справі розвитку екуменічних відносин, у відповідності до способу бачення Цервою цього процесу, пропонуючи цим мігрантам можливу і необхідну духовну поміч, із дотриманням при цьому канонічних положень чинного законодавства щодо питання *communicatio in sacris* і законних побажань їхніх власних пастирів.

§ 2. Нехай дієцезальний чи єпархіальний Єпископ вважає мігрантів, які є неохрещеними, за доручених йому у Господі. Поважаючи свободу їхнього сумління, нехай запропонує і їм можливість дійти до пізнання правди, якою є Христос.

Арт. 18

§ 1. Дієцезальні чи єпархіальні Єпископи країн *a quibus* нехай пригадують парохам про їхній великий обов'язок дбати про те, щоб усі вірні могли отримати належне релігійне виховання, яке б у хвилині, коли стануть перед проблемою необхідності зміни місця проживання та пов'язаними із цим труднощами, допомогло їм прийняти правильне рішення та зайняти відповідну позицію.

§ 2. Дієцезальні чи єпархіальні Єпископи місцевостей *a quibus* нехай потурбуються про те, щоб віднайти серед дієцезальних/єпархіальних пресвітерів таких, які надаються до справи здійснення душпастирської праці в середовищі мігрантів, і нехай не занедбують справи підтримання тісних взаємовідносин з Єпископською Конференцією або відповідною єрархічною структурою Східних Католицьких Церков Нації *ad quam* для того, щоб надати чи отримати відповідну допомогу у справі душпастирювання поміж мігрантами.

§ 3. Навіть в дієцезіях/єпархіях або регіонах, де спеціалізований вишкіл Семінаристів щодо питання міграції не є нагально необхідний у дану хвилину, проблематика глобального переміщення великих мас людей повинна також бути включена в навчальний процес вивчення богословських наук, а особливо пасторальної богословії.

Розділ V: Єпископські Конференції та відповідні їм єрархічні структури Східних Католицьких Церков

Арт. 19

§ 1. В країнах, звідки виїжджає або куди прямує велике число мігрантів, Єпископські Конференції або відповідні єрархічні структури Східних Католицьких Церков нехай ініціюють створення спеціальної Національної Комісії у справах міграцій. Вона повинна мати свого Секретаря, який, загалом кажучи, прийме на себе виконання усіх функцій і обов'язків Національного Директора у справах міграцій. Бажано, щоби до складу цієї Комісії входили, в якості експертів, також і ченці, особливо ті, що посвятилися справі здійснення духовної опіки над мігрантами, як також і миряни, котрі є добрими знавцями даного питання.

§ 2. В інших країнах, де кількість мігрантів є не такою значущою, Єпископські Конференції і відповідні єрархічні структури Східних Католицьких Церков нехай оберуть з-посеред числа своїх членів Єпископа-Промотора, завданням якого буде забезпечити їм відповідний духовний провід.

§ 3. Єпископські Конференції і відповідні єрархічні структури Східних Католицьких Церков нехай сповістять Папську Раду в справах душпастирства мігрантів та неосілих про склад Комісії, що про неї мова в першому параграфі, або ім'я Єпископа-Промотора.

Арт. 20

§ 1. До завдань і обов'язків Комісії у справах міграцій або Єпископа-Промотора належить:

- 1) цікавитися перебігом міграційних процесів у даній країні, представляти увазі дієцезальних/єпархіальних Єпископів всю корисну інформацію щодо цього питання та перебувати в контакті з Центрами вивчення явища міграції;
- 2) оживляти діяльність відповідних дієцезальних/єпархіальних Комісій та спонукати, щоби вони, в свою чергу, разом із відповідними парохіальними структурами заопікувалися цим складним і комплексним явищем глобального переміщення великих мас людей;
- 3) приймати прохання про потребу й призначення душпастирів/місіонерів від Єпископів дієцезій/єпархій країн іміграції та пропонувати їм на розгляд кандидатури пресвітерів, придатних до сповнювання цього служіння;
- 4) пропонувати Єпископській Конференції та відповідним єрархічним структурам Східних Католицьких Церков, при виникненні такої необхідності, особу конкретного кандидата для призначення його до виконання уряду Національного Координатора для душпастирів/місіонерів;
- 5) встановлювати та підтримувати зв'язки з Єпископськими Конференціями та відповідними єрархічними структурами Східних Католицьких Церков, у цьому зацікавленими;

- б) встановлювати та підтримувати зв'язки з Папською Радою у справах душпастирства мігрантів та неосілих і надсилати дієцезальним чи єпархіальним Єпископам отримані від неї вказівки;
- 7) висилати Папській Раді у справах душпастирства мігрантів та неосілих, Єпископській Конференції і відповідним єрархічним структурам Східних Католицьких Церков, а також і дієцезальним/єпархіальним Єпископам річний звіт про стан душпастирського служіння в середовищі мігрантів.

§ 2. Завданням Національного Директора є:

- 1) полегшувати, притримуючись арт. 11, взаємовідносини Єпископів власної країни зі спеціальною Національною Комісією або з Єпископом-Промотором;
- 2) опрацьовувати звіт, про який мова в п. 7, § 1 даного артикулу.

Арт. 21

Для того, щоб збудити у всіх вірних почуття необхідності виконання обов'язку братерства і любові стосовно осіб мігрантів, а також і для того, щоб зібрати матеріальну допомогу, необхідну для виконання душпастирських обов'язків супроти мігрантів, Єпископські Конференції і відповідні єрархічні структури Східних Католицьких Церков повинні чітко визначити дату і спосіб святкування „Дня (або Тижня) мігранта і біженця”, беручи під увагу конкретні обставини місця, навіть якщо і передбачається, що в майбутньому це святкування повсюди відзначатиметься в один і той же сам день.

Розділ VI: Папська Рада у справах душпастирства мігрантів та неосілих

Арт. 22

§ 1. Завданням Папської Ради у справах душпастирства мігрантів та неосілих є спрямувати „душпастирську турботу Церкви до задоволення особливих потреб тих, котрі були змушені покинути власну батьківщину або ж і зовсім не мають такої; разом із цим, вона повинна з належною увагою слідкувати за всім тим, що стосується питань, так чи інакше пов'язаних із даною тематикою” (РВ 149). Окрім цього, „Рада повинна дбати про те, щоби в Помісних Церквах було належним чином здійснювано – в разі потреби, навіть і через створення відповідних душпастирських структур – дієву душпастирську турботу над

мігрантами, вигнанцями і скитальцями” (РВ 150,1), залишаючи в законній силі питання душпастирської відповідальності за це місцевих Церков та компетенції щодо цього питання інших Структурних Підрозділів Римської Курії.

§ 2. До завдань Папської Ради, між іншим, належить:

- 1) вивчення аналітичних звітів, надісланих Єпископськими Конференціями та відповідними єрархічними структурами Східних Католицьких Церков;
- 2) видання інструкцій, про які мова в кан. 34 ККП, і порад та підтримка ініціатив, різного роду заходів і програм, з метою розвитку структури та інституцій, що мають відношення до здійснення душпастирського служіння в середовищі мігрантів;
- 3) сприяння обміну інформації між різними Єпископськими Конференціями або відповідними єрархічними структурами Східних Католицьких Церков; полегшення їхніх взаємовідносин, особливо тоді, коли справа стосується питання перенесення пресвітерів з однієї країни до іншої з метою здійснення душпастирської опіки над мігрантами;
- 4) нагляд, підтримка і пошвавлення координаційної та гармонізаційної душпастирської активності на благо мігрантів в регіональних та континентальних церковних структурах регіонального і континентального рівня;
- 5) вивчення конкретики суспільного життя на окремих територіях, з метою з'ясування можливості утворення там спеціальних пасторальних структур для здійснення душпастирської опіки над мігрантами (пор. число 24, посилання 23);
- 6) сприяння відносинам між чернечими Інститутами, які займаються справою душпастирювання в середовищі мігрантів, з Єпископськими Конференціями і відповідними єрархічними структурами Східних Католицьких Церков та нагляду за їхньою діяльністю, залишаючи в силі відповідні компетенції Конгрегації у справах Інститутів богопосвяченого життя та Товариств апостольського життя стосовно всього того, що відноситься до питання дотримання стилю чернечого життя, а також і компетенції Конгрегації у справах Східних Церков;
- 7) підтримка і участь у всіх корисних чи необхідних починаннях, які сприяють плідній екуменічній співпраці у сфері міграційних процесів, у погодженні цієї діяльності з Папською Радою у справах плекання єдності між християнами;

8) підтримка і участь у всіх починаннях, що їх вважатиметься за необхідні та доречні для ведення діалогу з міграційними групами, які складаються з нехристиян, зважаючи при цьому на думку Папської Ради у справах ведення міжрелігійного діалогу.

Не існує нічого, що могло би суперечити положенням даного документа.

Дня 1 травня 2004 року Божого, святкування пам'яті св. Йосифа-робітника, Святіший Отець потвердив дану Інструкцію Папської Ради у справах душпастирства мігрантів та неосілих і дав дозвіл на її опублікування.

Дано в Римі, в осідку Папської Ради у справах душпастирства мігрантів та неосілих, дня 3 травня 2004 року Божого, в день пам'яті святих апостолів Филипа і Якова.

Степан Фумій кард Гамао
Голова

Августин Маркетто
тит. Єпископ Астігійський
Секретар

Абревіатури та скорочення

AA Apostolicam Actuositatem (II Ватиканський собор)

AAS Acta Apostolicae Sedis

AG Ad Gentes (II Ватиканський собор)

ККСЦ Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium

CD Christus Dominus (II Ватиканський собор)

CfL Christifideles Laici (Іван Павло II)

ККП Codex Iuris Canonici

CMU Chiesa e mobilità umana (Папська Комісія у справах мігрантів і туризму)

DPMC De Pastoralis Migratorum Cura, "Nemo est" (Конгрегація у справах Єпископів)

EA Ecclesia in America (Іван Павло II)

EE Ecclesia de Eucaristia (Іван Павло II)

EEu Ecclesia in Europa (Іван Павло II)

EN Evangelii Nuntiandi (Павло VI)

EO Ecclesia in Oceania (Іван Павло II)

EV Enchiridion Vaticanum

GS Gaudium et Spes (II Ватиканський собор)

LG Lumen Gentium (II Ватиканський собор)

Messaggio Messaggio Pontificio per la Giornata mondiale del Migrante e del Rifugiato

MR Mutuae Relationes (Конгрегація в справах Ченців і Конгрегація у справах Єпископів)

NMI Novo Millennio Ineunte (Іван Павло II)

OE Orientalium Ecclesiarum (II Ватиканський собор)

OR L'Osservatore Romano

PaG Pastores Gregis (Іван Павло II)

PB Pastor Bonus (Іван Павло II)

PdV Pastores dabo vobis (Іван Павло II)

PG Patrologia Graeca, Migne

PL Patrologia Latina, Migne

PO Presbyterorum Ordinis (II Ватиканський собор)

PT Pacem in Terris (Іван XXIII)

RH Redemptor Hominis (Іван Павло II)

RMa Redemptoris Mater (Іван Павло II)

RMi Redemptoris Missio (Іван Павло II)

SC Sacrosanctum Concilium (II Ватиканський собор)

[1] Іван Павло II, Звернення з нагоди святкування Світового дня миру 2001 Діалог між культурами з метою побудови спільноти любові і миру, 12: AAS XCIII (2001) 241; пор. також Іван Павло II, Апостольський Лист *Novo millennio ineunte*, 55: AAS XCIII (2001) 306.

[2] Папська Комісія у справах душпастирства міграцій і туризму, окружне Послання до Єпископських Конференцій *Chiesa e mobilità umana*, 8: AAS LXX (1978) 362.

[3] Пор. Іван Павло II, пособоровий Апостольський Заклик *Ecclesia in Europa*, 8: AAS XCV (2003) 655 і пособоровий Апостольський Заклик *Pastores Gregis*, 69 і 72: OR 17 жовтня 2003, с. 12.

[4] Пор. Іван Павло II, *Angelus Domini* неділі 6 липня 2003: OR 7-8 липня 2003, с. 1.

[5] У даній Конвенції згадуються положення вже існуючих аналогічних міжнародних угод, принципи і права яких могли би співвідноситися з потребами особи мігранта. Зокрема, тут згадуються Конвенції щодо питання рабства, щодо дискримінації у сфері освіти й навчання та щодо будь-якої форми дискримінації за расовою ознакою, а також і міжнародні Угоди щодо цивільних, політичних, економічних та соціо-культурних прав і свобод і Конвенція щодо питання дискримінації по відношенню до жінок, і Конвенція проти застосування тортур, допитів і жорстоких, нелюдських та звироднілих покарань. Також не обійшлося увагою і Конвенцію щодо прав дітей та Манільську Декларацію IV Конгресу Організації Об'єднаних Націй щодо попередження кримінальних правопорушень та утримання правопорушників. Заслуговує на окреме відзначення і той факт, що навіть і ті країни, які не ратифікували тексту Конвенції щодо захисту прав і свобод мігрантів, задіяних у сфері трудових взаємовідносин, та членів їхніх родин, є зобов'язані до дотримання положень всіх повище перелічених Конвенцій, очевидно, у випадку їх пізнішої ратифікації або ж евентуального прийняття їхніх умов.

Що ж стосується цивільних прав і свобод мігрантів у громадянському суспільстві, дивись, наприклад, церковне бачення даної проблематики: Іван Павло II, Енцикліка *Laborem Exercens*, 23: AAS LXXIII (1981) 635-637.

[6] Пор. Звернення 2003: OR 2-3 грудня 2002, с. 7.

[7] Пор. II Ватиканський собор, Пастирська Конституція про церкву в сучасному світі *Gaudium et Spes*, Передмова, 22, 30-32: AAS LVIII (1966) 1025-1027, 1042-1044, 1049-1051; Догматична Конституція про Церкву *Lumen Gentium*, 1, 7 е 13: AAS LVII (1965) 5, 9-11, 17-18; Декрет про апостольське служіння Мирян *Apostolicam Actuositatem*, 14: AAS LVIII (1966) 850i і наст.; Іван XXIII, Енцикліка *Pasem in Terris*, Частина Перша: AAS LV (1963) 259-269;

Папська Рада *Cor unum* і Папська Рада у справах душпастирства мігрантів та неосілих, *I rifugiati: una sfida alla solidarietà*: EV 13 (1991-1993) 1019-1037; Папська Комісія у справах справедливості і миру, *Self-Reliance: compter sur soi*: EV 6 (1977-1979) 510-563 і Папська Комісія у справах справедливості і миру, *La Chiesa di fronte al razzismo*: EV 11 (1988-89) 906-943.

[8] Звернення 1999, 3: OR 21 лютого 1999, с. 7.

[9] Пор. Іван Павло II, Енцикліка *Redemptoris Mater*, 25: AAS LXXIX (1987) 394.

[10] Пор. Лист до Діогнета 5.1, цитата у Зверненні 1999, 2: l.c., 7.

[11] Пор. Климент Римський, Послання до Коринтян, X-XII: PG 1, 228-233; Дідахе, XI, 1; XII, 1-5, вид. F. X. FUNK, 1901, сс. 24, 30; Постанови Святих Апостолів, VII, 29, 2, вид. F. X. FUNK, 1905, с. 418; Юстин, Апологія I, 67: PG 6, 429; Тертуліан, *Apologeticum*, 39: PL 1, 471; Тертуліан, *De praescriptione haereticorum*, 20: PL 2, 32; Августин, *Sermo* 103, 1-2. 6: PL 38, 613-615.

[12] Пор. Іван Павло II, Енцикліка *Redemptoris Missio*, 20: AAS LXXXIII (1991) 267.

[13] Пригадуємо, не претендуючи на вичерпність інформації, про внесок Товариства Салезіан св. Івана Боско в Аргентині, про починання св. Франциски Кабріні, зокрема на Північно-Американському континенті, а також і про діяльність обидвох заснованих бл. Іваном Баптистом Скалабріні чернечих Згромаджень, про *Opera Bonomelli* в Італії та св. Рафаеля Ферайна в Німеччині, а також і про Товариство Христа на благо емігрантів, що його заснував кард. Август Гльонд у Польщі.

[14] Пор. Священна Консисторіальна Конгрегація, *Decretum de Sacerdotibus in certas quasdam regiones demigrantibus Ethnografica studia*: AAS VI (1914) 182-186.

[15] Пор. Священна Консисторіальна Конгрегація, *Decretum de Clericis in certas quasdam regiones demigrantibus Magni semper*: AAS XI (1919) 39-43.

[16] AAS XLIV (1952) 649-704.

[17] Енцикліка *Pasem in Terris*, у її Першій Частині, ведучи мову про право на еміграцію та право на іміграцію, стверджує: „Кожна людська особа має право на свободу пересування та проживання в лоні тієї політичної спільноти, членом якої вона і являється; однак вона також має право – коли цього вимагають законні підстави – імігрувати до інших країн чи спільнот з іншим політичним устроєм і там проживати”: l.c., 263.

[18] II Ватиканський собор, Декрет про пастирське служіння Єпископів у Церкві *Christus Dominus*, 18: AAS LVIII (1966) 682. Що ж стосується „положень ширшого тлумачення”, пор. Пій X, *Motu proprio Iam pridem*: AAS VI (1914) 173 і наст.; Пій XII, Апостольська Конституція *Apostolica Exsul Familia*, а зокрема її нормативна частина: *l.c.*, 692-704; Священна Консисторіальна Конгрегація, *Leges Operis Apostolatus Maris, auctoritate Pii Div. Prov. PP. XII conditae*: AAS L (1958) 375-383.

[19] Пор. Звернення 1993, 6: OR 2 серпня 1992, с. 5.

[20] Павло VI, *Motu proprio Pastoralis migratorum cura*: AAS LXI (1969) 601-603.

[21] Інструкція Священної Конгрегації в справах Єпископів *De pastoralis migratorum cura (Nemo est)*: AAS LXI (1969) 614-643.

[22] Пор. *Chiesa e mobilità umana, l.c.*, 357-378.

[23] Пор. ККП кан. 294 та Іван Павло II, пособоровий Апостольський Заклик *Ecclesia in America*, 65, посилення 237: AAS XCI (1999) 800. Пор. також Іван Павло II, пособоровий Апостольський Заклик *Ecclesia in Europa*, 103, посилення 166, *l.c.* 707.

[24] Пор. Іван Павло II Апостольська Конституція *Sacri Canones*: AAS LXXXII (1990) 1037.

[25] Щодо окремих нормативних положень, які оглядають Східні Католицькі Церкви, в контексті заторкнутої нами тематики, пор. ККСЦ, кан. 315 (де говориться про Екзархати та Екзархів), канн. 911 і 916 (про стан мандрівника та місцевого єрарха, власного єрарха та власного пароха), кан. 986 (про владу уряду), кан. 1075 (про компетенцію трибуналу) та кан. 1491 (про закони, звичаї і адміністративні акти).

[26] Іван Павло II, Апостольський Заклик *Familiaris Consortio*, 77: AAS LXXIV (1982) 176.

[27] Пор. Інструкція Конгрегації в справах Інститутів богопосвяченого життя та Товариств апостольського життя *Ripartire da Cristo. Un rinnovato impegno della vita consacrata nel terzo millennio*, 9, 35, 36, 37 е 44: OR 15 червня 2002, Додаток, сс. III, IX, X.

[28] Іван Павло II, Енцикліка *Redemptor Hominis*, 14: AAS LXXI (1979) 284-286.

[29] Пор., зокрема, Звернення 1992: OR 11 вересня 1991, с. 5 та Звернення 1996: OR 6 вересня 1995, с. 6 і 1998: OR 21 листопада 1997, с. 4.

[30] Пор. Звернення 1993: 2, 1.с., 5.

[31] Пор. Папська Рада у справах мігрантів та неосілих, Промова Святішого Отця, 2: Акти IV Світового Конгресу щодо справи душпастирства в середовищі мігрантів та біженців (5-10 жовтня 1998), Ватикан 1999, с. 9.

[32] Пор. Звернення 1996: OR 6 вересня 1995, с. 6.

[33] Звернення 1988, 3b: OR 4 вересня 1987, с. 5.

[34] Пор. Звернення 1990, 5: OR 22 вересня 1989, с. 5 і Звернення 1992, 3, 5-6: 1.с., 5 та Звернення 2003: OR 2-3 грудня 2002, с. 7.

[35] Пор. Звернення 1987: OR 21 вересня 1986, р. 5 і Звернення 1994: OR 17 вересня 1993, с. 4.

[36] Іван Баптист Скалабріні, *Memoriale per la costituzione di una commissione pontificia Pro emigratis catholicis* (4 травня 1905), у С. Томазі та Дж. Розолі, "Scalabrini e le migrazioni moderne. Scritti e carteggi", Турин 1997, с. 233.

[37] Пор. Іван Павло II, Апостольська Конституція про Римську Курію *Pastor Bonus*, 149-151: AAS LXXX (1988) 899-900.

[38] Іван Павло II, Промова до членів Міжнародної Католицької Міграційної Комісії, 4: OR 12-13 листопада 2001, с. 6.

[39] Там само.

[40] Про цю потребу евангелізації культур знаходимо пригадку, зокрема, в Апостольському Заклику Павла VI *Evangelii Nuntiandi* (п. 20), де стверджується, що „потрібно евангелізувати... культуру людини та людські культури, у всьому багатстві та ширині значення цього терміну, що його використовується в Конституції *Gaudium et Spes* (пор. п. 53), беручи за точку відліку людську особу та завжди повертаючись до сфери людських взаємовідносин та взаємовідносин людини із Богом. Євангеліє, а отже і справа його проповідання, тобто евангелізації, без сумніву, не можуть ідентифікуватися із культурним середовищем, адже є цілком незалежними і нічим не зумовленими щодо існування та розвитку будь-якої з культур. Однак Боже Царство, що його вісником є Євангеліє, живеться та втілюється в дійсність окремими людьми, умови існування яких визначаються певними культурними чинниками, тож справа розбудови Божого Царства не може не брати під увагу питання важливості тих чи інших елементів якоїсь окремої культури або ж усіх загалом людських культур”: AAS LXVIII (1976) 18-19.

[41] Пор. також Конгрегація у справах віровчення, Лист до Єпископів стосовно

деяких аспектів Церкви баченої як сопричастя, 8-9: AAS LXXXV (1993) 842-844.

[42] Пор. також II Ватиканський собор, Декрет про місійну діяльність Церкви *Ad Gentes*, 11: AAS LVIII (1966) 959-960.

[43] Там само 38: l.c., 986.

[44] Cfr. II Ватиканський собор, Декрет про служіння та життя Пресвітерів *Presbyterorum ordinis*, 2 і 6: AAS LVIII (1966) 991-993, 999-1001 та Конституція про Божественну Літургію *Sacrosanctum Concilium*, 47: AAS LVI (1964) 113, а також і GS 66.

[45] Пор. Міждикастеріальна Інструкція щодо деяких питань стосовно співпраці мирян у сфері священничого служіння *Ecclesiae de mysterio*: AAS LXXXIX (1997) 852-877 і PaG 51 та 68.

[46] У гл. 15 Послання до Римлян св. Павла нашої увазі в особливий спосіб представлено необхідність практичного виконання нами нашого обов'язку щодо гостинності, про що тут вважаємо за потрібне ще раз пригадати. Нехай вона, отже, буде справді „християнською” і глибокою, постаючи в наших серцях („Бог... нехай дасть вам, щоб ви між собою однаково думали за Христом Ісусом”, ст. 5), великодушною і безкорисною, незацікавленою і нестяжательною („бо й Христос не сам собі догоджав... став слугою”, ст. 3 і 8), благочинною та збудовуючою („кожний із нас нехай намагається догодити ближньому: на добро, для збудування”, ст. 2) та чуйною на потреби найбільш убогих („ми, сильні, мусимо нести немочі безсильних, а не собі догоджати”, ст. 1)

[47] Пор. Звернення 1992, 3-4: l.c., 5 і PaG 65

[48] Пор. Іван Павло II, Апостольський Заклик *Christifideles Laici*, 23: AAS LXXXI (1989) 429-433, RMI 71 і PaG 40.

[49] Іван Павло II, Апостольський лист про святкування неділі *Dies Domini*, 53: AAS XC (1998) 747; пор. Конгрегація в справах Богочитання, Керівні положення щодо богослужінь недільного дня за відсутності священника *Christi Ecclesia*, 18-50: EV XI (1988-1989) 452-468, та Міждикастеріальна Інструкція *Ecclesiae de mysterio*, 4 і арт. 7: l.c., 860, 869-870.

[50] Пор. Конгрегація в справах божественного культу та дисципліни звершення Таїнств, *Direttorio su Pietà popolare e Liturgia. Principi e orientamenti*, Ватикан 2002 і Міжнародна Богословська Комісія, Віра та інкультурація, Частина Третя, Сучасні проблеми інкультурації, 2-7: EV 11 (1988-1989) 876-878.

[51] Пор. II Ватиканський собор, Декрет про Східні Католицькі Церкви *Orientalium Ecclesiarum*, 4 і 6: AAS LVII (1965) 77-78.

[52] Пор. Конгрегація в справах божественного культу та дисципліни звершення Таїнств, *De Benedictionibus*, Ватикан 1985.

[53] Пор. Звернення 1991: OR 15 серпня 1990, с. 5; Секретаріати у справі єдності християн, у справах нехристиян і невіруючих та Папська Рада у справах культури (під ред.), *Il fenomeno delle sette o Nuovi Movimenti Religiosi: sfida pastorale*, Ватикан 1986 і *Sette e Nuovi Movimenti Religiosi: Testi della Chiesa Cattolica (1986-1994)*, (під ред. групи з дослідження нових релігійних рухів), Ватикан 1995. Що ж стосується “New Age”, пор. Папські Ради у справах культури та в справах ведення міжрелігійного діалогу, *Gesù Cristo portatore dell'acqua viva. Una riflessione cristiana sul "New Age"*, Ватикан 2003.

[54] Що стосується положень стосовно ефективного співіснування різних обрядів в межах однієї і тієї ж самої території, пор. ККСЦ канн. 202, 207 і 322.

[55] Папська Рада у справах плекання єдності між християнами, Напрямні Положення щодо застосування принципів і норм стосовно екуменізму, 137: AAS LXXXV (1993) 1090.

[56] Іван Павло II, Енцикліка *Ecclesia de Eucharistia*, 45: AAS XCV (2003) 462 і наст. Щодо католиків, то Святіший Отець, посилаючись на текст Енцикліки *Unum sint*, говорить наступне: „Співвідповідно, у визначених випадках та особливих обставинах, також і католики можуть приступати для участі у тих же Святих Таїнствах, просячи про їх уділення служителів тих Церков, де ці святі Таїнства правосильно звершуються” (п. 46: AAS LXXXVII [1995] 948). „Слід добре вважати на ці обставини, котрі мають бути і справді нагальними, стосуючись окремих специфічних випадків, оскільки із-за відкидання однієї або більшого числа правд віри щодо цих Святих Таїнств, а серед них і тієї, що відноситься до необхідності для їхнього звершення правосильно поставленого служителя Святих Таїнств, ... вірний-католик не може отримати Причастя в контексті культового богослужіння спільноти, служителі якої не мають правосильного апостольського священничого рукоположення” (EE 46).

[57] Папська Рада у справах плекання єдності між християнами, Напрямні Положення щодо застосування принципів і норм стосовно екуменізму, 107: l.c., 1083.

[58] Пор. RMI 37b, 52, 53, 55-57: l.c., 283, 299, 300, 302-305.

[59] Пор. Папська Рада у справах ведення міжрелігійного діалогу і Конгрегація у справах євангелізації народів, Інструкція *Dialogo e Annuncio*, 42-50: AAS

LXXXIV (1992) 428-431.

[60] В школах, де передбачено також і спільну трапезу, не слід забувати про існування специфічних правил щодо харчування учнів, хіба би самі батьки виразно не попросили не брати цього під увагу. Окрім того, в контексті шкільної освіти, слід сприяти також і можливостям виникнення та підтримки живого спілкування між батьками на тему їхньої спільної діяльності, без огляду на те, якого саме релігійного світогляду і переконань вони притримуються.

[61] Іван Павло II, пособоровий Апостольський Заклик *Ecclesia in Oceania*, 45: AAS XCIV (2002) 417-418.

[62] Пор. II Ватиканський собор, Декларація про взаємовідносини між Церквою та нехристиянськими релігіями *Nostra Aetate*, 1-3, 5: AAS LVIII (1966) 740-744, а також EEu 57.

[63] Пор. також Секретаріат у справах нехристиян, Позиція Церкви стосовно послідовників інших релігійних учень, 32: OR 11-12 червень 1984, с. 4.

[64] Пор. Звернення 2002, 3: OR 19 жовтня 2001, с. 5.

[65] Конгрегація в справах католицької освіти, окружне Послання, Явище переміщення великих мас людей, до дієцезальних Ординаріїв та ректорів їхніх семінарій щодо питання душпастирської діяльності посеред процесів переміщення великих мас людей в контексті формаційного вишколу майбутніх священників (1986), Додаток, 3: EV 10 (1986-87) 14.

[66] Там само 4.

[67] Пор. Іван Павло II, пособоровий Апостольський Заклик *Pastores dabo vobis*, 58: AAS LXXXIV (1992) 760.

[68] Для визначення і окреслення терміну „Місіонер” чи „Душпастир”, пор. DPMС 35. Новий ККП використовує просто поняття *Sarpellanus* (пор. канн. 564-572). Що ж стосується особливих завдань цієї душпастирської діяльності пор. AG 6; щодо необхідності уповноваження з боку Церкви пор. DPMС 36; стосовно тих, до кого спрямоване це служіння, тобто мігрантів, пор. DPMС 15 і вже згадане окружне Послання *Chiesa e mobilità umana*, 2: I.c., 358. Що ж стосується поняття душпастирювання в середовищі мігрантів, пор. DPMС 15.

[69] Пор. DPMС 37 e 42-43.

[70] Пор. Конгрегація у справах ченців та світських Інститутів та Конгрегація у справах Єпископів, Керівні зауваження щодо взаємовідносин між Єпископами і ченцями у Церкві, *Mutuae Relationes*, 11 і 12: AAS LXX (1978) 480-481.

[71] Пор. посилання 13.

[72] Іван Павло II, пособоровий Апостольський Заклик *Vita consecrata*, 58: AAS LXXXVIII (1996) 430; пор. EEu 42-43.

[73] Пор. Конгрегація у справах ченців та світських Інститутів та Папська Комісія у справах душпастирства міграцій і туризму, Лист-додаток, Всім Ченцям і Черницям світу: *People on the move* 48 (1987) 163-166.

[74] Пор. Конгрегація у справах ченців та світських Інститутів та Папська Комісія у справах душпастирства міграцій і туризму, Заклик до душпастирського служіння для мігрантів та біженців, Інструкція-додаток, 11: *SCRIS Informationes* 15 (1989) 183-184; пор. AG 20 і DPMC 52, 53 і 54.

[75] Пор. Звернення 1988: l.c., 5; Інструкція *Ecclesiae de mysterio*, 4: l.c., 860-861, і EEu 41.

[76] Складаються, звичайно, з більшої кількості парохій, і є покликаними Єпископом до спільної розбудови дієвої „місійної спільноти”, яка здійснює свою діяльність у межах визначеної території, у відповідності з планом дієцезального душпастирського служіння. Загально говорячи, йдеться про окрему специфічну форму міжпарохіальної співпраці та координаційної діяльності. (між двома або більшою кількістю сусідніх парохій).

[77] Пор. Звернення 1996: OR 6 вересня 1995, с. 6.

[78] Пор. РТ, Частина Перша: l.c., 265-266.

[79] Пор. там само, 266.

[80] Звернення 1988, 3с: OR 4 вересня 1987, с. 5.

[81] Пор. Звернення 2004: OR 24 грудня 2003, с. 5.